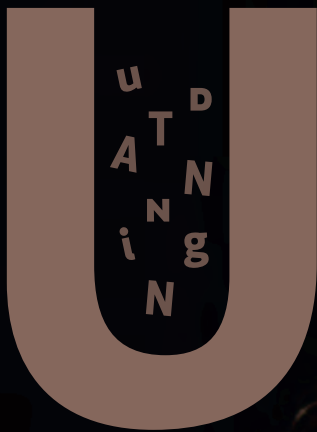

Utdanning nr. 12
21. oktober 2022

Syk av skolebygget

INNHOOLD

Mange gode idéer

Boka «Kunsten å bryte grenser. Tverrfaglig læring i skolen» informerer og inspirerer hvis du er villig til å investere tid i den, skriver anmelder Hilde Eskild.

32

Vinn-vinn

Tom Wormfield Markeng har dysleksi, ADHD og Asperger. Ifølge rektor Magnus Andresen er Hurrød skole veldig heldig som har Tom, og Tom er heldig som har Hurrød.

18

Syke av skolen

Annette Kleppa og en rekke lærere ble syke av å være i skolebygget på Jørpeland.

8

Populær kiosklek

Rikke Støyl Nilsen forteller om da de store barna lekte kiosk på ymse vis.

56

LEDER

Svikter tusenvis av lærere og elever

«Jeg klarte til slutt ikke å stå oppreist, og huden min ble opphovnet, fikk blemmer og ble overfølsom.»

Det forteller Annette Kleppa (54). Hadde hun deltatt i tv-programmet «Hva feiler det deg», ville lagene nå spurt henne om årsaken til plagene. Kanskje om allergier, om hun hadde spist noe hun ikke tålte, om hun hadde fått en infeksjon. Jeg tipper få hadde spurt om plagene skyldtes arbeidsplassen, men slik var det.

Grunnet dårlig inneklima på Jørpeland skole i Strand kommune ble lærer Annette Kleppa gradvis dårligere. Til slutt måtte hun slutte i jobben. Det samme har en rekke av hennes kolleger også gjort. Fem år senere er Kleppa ennå ikke frisk. Det er ikke bare skammelig. Det lukter av lovbrudd.

I arbeidsmiljøloven heter det at «Fysiske arbeidsmiljøfaktorer som bygnings- og utstyrmessige forhold, inneklima, lysforhold, støy, stråling o.l. skal være fullt forsvarlig ut fra hensynet til arbeidstakernes helse, miljø, sikkerhet og velferd.» Når åtte-ti lærere ved en skole må slutte på grunn av bygget de jobber i, tviler jeg på at loven overholdes.

I forrige utgave av Utdanning skrev vi om forskere som krever en inneklimarevolusjon i skolene etter pandemien. Vi fortalte om Lunde skole, der koronaviruset spredte seg i rekordfart i et dårlig ventilert brakke-klasserom. Om at norske skoler mangler milliarder til vedlikehold og at hver tredje lærer er plaget av dårlig inneklima.

Ansaret for elevenes og lærernes helse hviler på kommunene og fylkeskommunene. Men tilsynelatende kan loven brytes daglig uten konsekvenser. Hvor er kontrollene? Hvor er helsemyndighetene og politikerne? Som de ville spurt i tv-programmet: Hva feiler det dem?

I et splittet landskap

– Å streike aleine er helt annerledes enn å streike med flere, sier Utdanningsforbundets leder Steffen Handal om å mangle en samlet fagbevegelse bak lærerstreiken.

Noe ros og ett sterkt ønske

Utdanningsforbundet er en god organisasjon for pensjonister, men bør jobbe sterkere for en rettferdig pensjonsordning for lærere og andre offentlig ansatte, skriver Geir Martinussen.

Les vår serie om inneklima-problemer i norske skoler

UTDANNINGSNYTT.NO

Kaja Mejlbo, ansvarlig redaktør

UTDANNING AV BARNEHAGELÆRERE

Jubler for 50 ekstra millioner

Regjeringen vil sette av 50 millioner kroner i statsbudsjettet til å styrke barnehagelærerutdanningene. – Det er noe vi har jobbet for i flere år, sier Sonja Tan Nguyen i Pedagogstudentene.

Tekst: Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no

Regjeringen har lagt fram sitt forslag til statsbudsjett for 2023. I Pedagogstudentene er de svært fornøyde med de 50 ekstra millionene regjeringen ønsker å bevilge for å styrke barnehagelærerutdanningene.

Nestleder Sonja Tan Nguyen mener midlene bør gå til særskilt finansiering av praksis.

– Praksis er en stor utgiftspost for barnehagelærerutdanningene og går ut over den reelle basisfinansieringen. Regjeringen bør derfor sikre at disse midlene kommer studentene til gode, sier Nguyen.

I forslaget til statsbudsjett står det at de ekstra pengene vil gjøre det mulig «å utvikle barnehagelærerutdanningen til den tverrfaglige,

krevende utdanningen som var intensjonen med reformen i 2012/2013.»

«En tydelig satsing på barnehagelærerutdanningen vil også bidra til rekruttering og være et svar på lave søkertall i 2022», står det videre.

Over 60 millioner til veiledning

Pedagogstudentene er også fornøyde med at veiledning av nyutdannede fortsatt prioriteres i statsbudsjettet. Regjeringen foreslår å videreføre tilskuddet til dette arbeidet på drøyt 60 millioner kroner.

– Det er vi selvfølgelig glade for, selv om vi gjerne skulle sett at de utvidet ordningen til også å gjelde nyutdannede i barnehage og videregående skole. Det blir viktig å jobbe med til neste

statsbudsjett, sier Nguyen.

Hun sier de har sett at disse midlene har sørget for at flere nyutdannede lærere får veiledning.

– Det er viktig for motivasjonen til å bli værende i yrket. Vi ser derfor dette som et godt tiltak for å rekruttere og beholde lærere i skolen.

Penger til praksis

Noen mindre satsinger i statsbudsjettet er videreført fra i fjor: 10 millioner kroner til å øke rekrutteringen til lærerutdanningene, og 15 millioner kroner til å styrke kvaliteten på praksisen i lærerutdanningene.

– Det er bra at de viderefører dette. Samtidig ønsker vi oss enda mer satsing rettet mot praksisen i lærerutdanningene, sier Nguyen.

BARNEHAGEØKONOMI

Barnehagene får en kvart

Regjeringen gir 236,6 millioner kroner i friske midler til styrking av norske barnehager. Halvparten går til å opprette 630 videreutdanningsplasser for ansatte.

10. oktober la kunnskapsminister Tonje Brenna (Ap) fram en revidert versjon av strategien «Kompetanse for fremtidens barnehage». Den inneholder tiltak for å heve kompetansen i barnehagen 2023–2025 og bygger på en strategi lansert i 2013.

– Et av de største problemene i utdanningssys-

temet er at vi har minst kompetanse rundt barna i den tiden som betyr mest for deres utvikling, sier Brenna, og fortsetter: – Solberg-regjeringen hadde for lavt ambisjonsnivå for barnehagen. Regjeringen vil øke kompetansenivået i barnehagen fra dagens nivå, der hver tredje ansatt mangler barnehagelærerutdanning eller relevant fagarbeiderutdanning.

I dag er 44 prosent av de ansatte barnehagelærere, og 22 prosent er fagarbeidere. I Hurdalsplattformen har regjeringen et mål om 50 prosent barnehagelærere og 25 prosent fagarbeidere innen få år.

– Vi ønsker at flere ansatte skal kunne ta fag-

Foto: Paal Svendsen

I dag er 44 prosent av de ansatte i norske barnehager barnehagelærere, og 22 prosent er fagarbeidere.

– Praksis er en stor utgiftspost i utdanning av barnehagelærerne. Regjeringen bør sikre at midlene kommer studentene til gode, sier nestleder i Pedagogstudentene, Sonja Tan Nguyen.

JUSS

SV vil lovfeste elevers rett til utdannede lærere

I lys av lærerstreiken vil SV at alle barn skal ha rett til lærere med utdanning i alle sine fag.

– Regjeringen løste ikke det egentlige problemet da de stoppet lærerstreiken, nemlig at vi har for få lærere. Dessverre kan de tvert imot ha gjort jobben med å rekruttere flere, og beholde dem vi har, enda vanskeligere, sier SVs utdanningspolitiske talsperson Freddy André Øvstegård til NTB.

Norges historiens lengste lærerstreik ble brått avsluttet 27. september av regjeringen med tvungen lønnsnemnd. Lærerne streiket for høyere lønn, men ønsket også å understreke behovet for flere kvalifiserte lærere.

– Frustrasjonen blant lærerne der ute er massiv nå. Jeg håper at Stortinget viser at vi tar ansvar for lærermangelen og dermed sier ja til dette forslaget, sier Øvstegård.

Professor frykter streikeutfall fører til at enda færre vil bli lærere

– Det KS og regjeringen nå har gjort vil medføre et veldig ras i rekrutteringen til læreryrket, og i gjennomføringen av lærerutdannelsen. Mange lærere vil nok vurdere andre yrker, sier professor Bjørn Kvalsvik Nicolaysen ved Universitet i Stavanger til Khrono.

27. september grep regjeringen inn i den 15 uker lange lærerstreiken med tvungen lønnsnemnd. Rundt 8500 lærere var i streik. De var misfornøyde med arbeidsgiver KS' tilbud i årets lønnsoppgjør, og mente de ble lønnsstapere for sjetten år på rad.

milliard kroner

brev på jobb, videreutdanning til barnehagelærer eller lederutdanning. I tillegg skal barnehagene gjennom samarbeid med universiteter og høyskoler ha tilgang til gode etterutdanningstilbud for alle ansatte, sier Brenna.

Avviser Brenna-påstand

Skolepolitisk talsperson i Høyre, Jan Tore Sanner, avviser at Solberg-regjeringen hadde lavt ambisjonsnivå, men sier det er positivt at Støre-regjeringen fortsetter arbeidet for å nå målet om at 50 prosent av ansatte skal være barnehagelærere. – Fremover må vi gjøre mer for å styrke og løfte kvaliteten i barnehagene. Høyre i regjeringen

økte pedagogtettheten i barnehagene og startet opptrappingen mot 50 prosentmålet innen 2025. I 2021 la også vi fram en strategi for bedre barnehagekvalitet. Det er bra at Brenna fortsetter dette arbeidet, sier Sanner til NTB.

Lanserer snart langsiktig plan

I forslaget til neste års statsbudsjett har regjeringen satt av 120 millioner kroner til videreutdanningsplasser for barnehageansatte, 60 millioner til økt etterutdanningstilbud for ansatte i barnehagen, 50 millioner til styrking av barnehagelærerutdanningen og 6,6 millioner til kompetansetiltak for ansatte i samiske barnehager. ©NTB

ETTER STREIKEN

Vil ha lærerstudenter inn i klasserommet

Ved Porsgrunn videregående skole håper de å få fatt i lærerstudenter for å følge opp elevene tettere etter streiken. Flere skoler innfører tolærersystem og utvidet leksehjelp, men ekstra personell er en utfordring.

Tekst: Kaja Mejibo | kaja@utdanningsnytt.no

– I avgangsfagene, der elevene får skriftlig eksamen, skulle jeg gjerne sette inn en ekstra lærer. Men det er nesten umulig å få tak i folk, og jeg tipper at lysten til å jobbe overtid ikke er så stor blant lærerne akkurat nå, sier Kai Magne Bråthen, rektor ved Porsgrunn videregående skole.

Ingen avkorting av studielån

Bråthen har tatt kontakt med lærerutdanningen ved Universitetet i Sørøst-Norge: – Vi håper å få lærerstudenter på femteåret inn i en tolærersrolle i klassene med størst behov, sier han.

Under pandemien ble reglene for studenter i utdanningssektoren endret slik at de kunne jobbe uten avkortet studielån. Reglene gjelder frem mot nyttår.

Velge de beste tiltakene

– Vi har spurt KS om det kan gjelde frem mot sommeren. Da kan studenter bistå i skolen også neste semester, sier Bråthen.

Han har tro på å få kompensert for noe av læringstapet, men er opptatt å engasjere elevene i valg av tiltak, for å unngå dyre tiltak elevene ikke vil ha, eller det ikke er bruk for.

Tolærersystem og leksehjelp

Flere kommuner og fylkeskommuner tilbakefører alt av sparte lønnsutgifter til skolene. Pengene går til kompenserende tiltak etter streiken.

Økt voksentetthet, organisert leksehjelp, mindre elevgrupper, å bruke studenter og pensjonister, frivillig lese- og skrivekurs og personell som skal jobbe særskilt med skolefravær er blant tiltakene.

Rektor ved Porsgrunn videregående skole, Kai Magne Bråthen.

Foto: Porsgrunns Dagblad

BARNEHAGE

Skien styrker bemanningen

Fire barnehager i Skien skal prøve økt bemanning for om mulig å oppnå økt kvalitet.

Tekst: Paal Svendsen

Oppvekstutvalget i Skien kommune vedtok på forrige møte å velge to kommunale og to private barnehager som skal prøve økt bemanning. Det skriver barnehage.no.

Utvalgsleder Roger Hegland (Ap) la fram forslaget på vegne av SV, Venstre, KrF, MDG og Ap. «Målet er at økt bemanning skal gi lavere utgifter til vikarbruk, mer stabilitet, tettere oppfølging av barna og dermed økt kvalitet», heter det i saksframstillingen.

Tilbakemeldinger over tid fra ansatte, foreldre og fagforeninger er årsaken til prosjektet.

– Det har vært diskutert i mange år, med Fagforbundet, Utdanningsforbundet, foreldre og barnehagene, og politisk. Bemanningsnormen er ikke tilstrekkelig. Sykdom slår veldig ut, og barnehagene blir veldig sårbare. Nå vil vi se hva flere hender gir, sier Hegland til barnehage.no.

Han sier at den totale slitasjen fører til en dårlig sirkel: – Dette prosjektet kan bidra til at folk står lenger i jobben.

Saken behandles 27. oktober.

PRIVATE SKOLER

Flere elever forlater den offentlige skolen

Siden 2011 har det blitt 74 prosent flere elever i private skoler, ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå. Dette bekymrer Utdanningsforbundet.

– Ja, vi er sterkt bekymret. Vi mener at den offentlige fellesskolen må styrkes. Ressursene må gå til den, ikke til private skoler, sier

Marit Himle Pedersen i Utdanningsforbundets sentralstyre.

Hun sier at en felles skole for alle, der barn og unge møtes for å få utdanning og dannelse, er et svært viktig grep for inkludering og for å forhindre utenforskap.

DANMARK

Andelen ikke-vestlige lærerstudenter øker

I motsetning til i Norge øker andelen lærerstudenter med ikke-vestlig bakgrunn i Danmark, og den er nå høyere enn ellers i befolkningen.

Tekst: Paal Svendsen | ps@utdanningsnytt.no

I 2016 hadde 2,39 prosent av lærerne i Danmark bakgrunn fra ikke-vestlige land, ifølge en undersøkelse gjort av fagbladet Folkeskolen. Ifølge nyere tall har andelen imidlertid vokst til 10 prosent (1179 lærerstudenter). Gruppen er for første gang

overrepresentert i forhold til deres andel i befolkningen generelt, skriver folkeskolen.dk. Ifølge Udlændinge- og Integrationsministeriets nettsted utgjør innvandrere fra ikke-vestlige land og deres etterkommere 9,1 prosent av befolkningen.

I Norge er andelen lærerstudenter med innvandrerbakgrunn om lag 5 prosent. Det er lavere enn i befolkningen ellers, der andelen er på 15 prosent, ifølge Statistisk sentralbyrå (ssb.no).

Den stigende andelen ikke-vestlige lærerstudenter gleder leder for Danmarks Lærerforening, Gordon Ørskov Madsen.

– Det er positivt at lærerstudentene og dermed også framtidens skoler preges av mangfold. Vi

skal vise at skolen er for alle, og man kan bli lærer uansett bakgrunn, sier han til folkeskolen.dk.

Det lave antallet lærerstudenter blant innvandrere i Norge kan handle om at studiet ikke ses som en eliteutdanning. Forskning viser at studier som lege, tannlege, jurist og ingeniør har høy rang.

– Mange unge med indisk bakgrunn har foreldre som har slitt i strevsomme og dårlig betalte jobber for å etablere seg i Norge. Barna ærer deres innsats ved å ta utdanninger som gir høy status, sikker jobb, trygg hverdag og god lønn, sier studieinspektør ved Lilleaker skole i Oslo, Arman Singh.

CTOUCH®

CTOUCH NEO

Whiteboard | Share screen | Internet | Source

Du vet allerede hvordan du bruker den!

Når brukervennlighet er det viktigste.

- Velg enkelt mellom tavle, trådløs deling, nettsurfing og kildebytte.
- En helt utrolig nøyaktig skriveopplevelse.
- JBL®-høytalere som gir god lyd i klasserom, videokonferanser eller når du presenterer.
- Kabellås sikrer kablene og forhindrer tyveri.
- Bevegelsessensor begrenser oppstartstid og sparer energi.
- Enkel trådløs tilkobling uten installasjon av en ekstra app.
- Bruk en enkel USB-C-kabel til din datamaskin for lyd, bilde, berøring og 100W lading.

AU AKTIV UNDERVISNING

Scandec

66 81 27 00
post@scandec.no

Annette måtte gi opp læreryrket

Annette Kleppa ble syk av å jobbe i skolebygget på Jørpeland. Flere år senere er hun fortsatt ikke frisk. En rekke lærere har måttet slutte fordi de ble syke av å være i bygningene.

Tekst: Kari Oliv Vedvik og Jørgen Jelstad **Foto:** Marie von Krogh

– Det var mange som kjente at det var tung luft inne i fle e av bygningene, men hos meg ble det mer enn som så. Jeg klarte til slutt ikke å stå oppreist, og huden min ble opphovnet, fikk blemmer og ble overfølsom, sier Annette Kleppa (54).

Hun sitter på en benk utenfor sin gamle arbeidsplass, Jørpeland ungdomsskole i Strand kommune i Rogaland. For sju år siden måtte hun slutte fordi plagene ble for store. Etter det ble hun gradvis bedre, og utslettet forsvant, men hun er fortsatt ikke frisk og går på immundempende medisiner for å fungere.

– Tidligere hadde jeg masse energi og overskudd, det har jeg ikke lenger. Før var jeg allergisk mot katt og hund, nå er det langt fle e ting jeg ikke tåler.

Hun går ikke lenger inn i skolebygget og sitter ute mens hun forteller. Da hun startet som spansklærer ved skolen i 2011, visste hun ikke at dårlig inneklima var et problem i fle e av byggene. Men hun registrerte at det sto bøtter i noen av gangene.

– Jeg tenkte likevel ikke at de stod der for å samle vann som rant gjennom taket. Det var ikke i mine tanker at mange av bygningene var så dårlige at de skulle skade helsen min.

Hun ble gradvis mer og mer utmattet. Da

hun kom tilbake til skolen etter en juleferie, eskalerte det.

– Det føltes som jeg hadde døgnet. Ledelsen var veldig forståelsesfulle, og jeg fikk undervise i andre bygg. Men jeg hadde blitt så sensitiv. Det at jeg var allergisk i utgangspunktet, gjorde nok at jeg var ekstra disponert for å få andre plager.

Hun ble sykmeldt, prøvde å jobbe igjen, men til slutt gikk det ikke.

– Jeg trivdes og syntes det var kjekt å være lærer. Det var så fi t å være sammen med elevene. Det var jo det jeg ville, men det gikk ikke å være her.

Annette er langt i fra den eneste læreren som sier de har blitt syke av skolebygget på Jørpeland.

Blir friske når de slutter

Lærere er blant yrkesgruppene som i størst grad rapporterer om inneklimaproblemer på jobben, viser tall fra Statens arbeidsmiljøinstitutt. I kjølvannet av pandemien har en lang rekke internasjonale forskere etterlyst en inneklimarevolusjon i skolene. De peker på at det vil ha positive effekter for helsen til lærere og elever, og at det også vil gi mer og bedre læring. Land som USA, Tyskland og

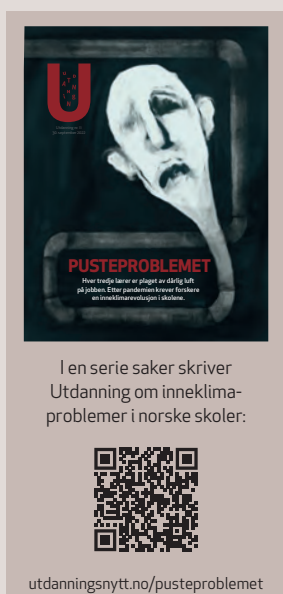
Annette Kleppa holder seg
utendørs når hun er tilbake på
Jørpeland ungdomsskole.
- Det var ikke i mine tanker
at mange av bygningene var
så dårlige at de skulle skade
helsen min, sier hun i dag.

Tidligere hadde jeg masse energi og overskudd, det har jeg ikke lenger.

Annette Kleppa, lærer

Annette er ikke den eneste læreren som sier de har blitt syke av skolebygget på Jørpeland. 8-10 lærere har sluttet på skolen på grunn av dette de siste årene.

Australia satser milliarder av kroner på bedre inneklimate i skolene.

En rekke rapporter og medieoppslag de siste årene viser at mange norske skolebygg har stort vedlikeholdsetterslep og forfaller. Ved Jørpeland ungdomsskole har inneklimate vært et tema i årevis. Ikke bare på grunn av tett luft, hodepine og andre småplager. Her blir folk syke og slutter på grunn av bygningene.

– Mellom åtte og ti lærere har sluttet fordi de ble syke av inneklimate, sier spesialpedagog og verneombud ved skolen, Paul Tellef Hødnebo.

Han har vært verneombud siden 2020, men som tillitsvalgt i Skolenes Landsforbund har han engasjert seg i problemet lenge før det.

– Så langt tilbake som i 2008 gikk en kollega, som selv hadde utfordringer med inneklimate, en runde på skolen med folk fra kommunen for å fortelle om problemene. Da ble vedkom-

mende spurt: «Det er ikke psykisk, det her, da?», sier Hødnebo og sier at dette er en av fle e som senere valgte å bytte jobb på grunn av inneklimate.

– Tilbakemeldingene jeg får fra dem nå, er at de alle er frie for symptomer, og de trenger ikke lenger medisiner. Det sier litt.

Som verneombud fikk han Arbeidstilsynet på banen. I tilsynsrapporten fra januar 2021 trekker de fram at kommunen fle e ganger har skjøvet på tidspunktet for rehabilitering av skolen. De viser til at problemet har vært der siden minst 2008, og at dette er en «uforsvarlig lang tidsperiode»

«Alvorligheten av dette forsterkes når det er mistanke om pågående eksponering og en stor gruppe ansatte har helseplager som de mener kommer fra arbeidsmiljøet. Dette kan tyde på at de lokale tiltakene som hittil er gjennomført

Verneombud ved skolen, Paul Tellef Hødnebø, har hatt kontakt med flere av lærerne som sluttet på grunn av inneklimateproblemer. – Tilbakemeldingene jeg får fra dem nå, er at de alle er frie for symptomer, og de trenger ikke lenger medisiner. Det sier litt, sier han.

Mellom åtte og ti lærere har sluttet fordi de ble syke av inneklimateet.

Paul Tellef Hødnebø,
verneombud

ikke har hatt tilfredsstillende effekt», skriver Arbeidstilsynet i rapporten.

De skriver også at en kartlegging i 2020 viste at 26 ansatte rapporterte helseplager som de relaterte til inneklimateet.

Bedre i brakka

Flere av de nåværende lærerne opplever betydelige plager, blant annet astmaproblematikk. Tre av dem vil gjerne fortelle om hverdagen, men ingen ønsker å stå fram med navn, av frykt for å bli «den syke læreren» i fremtidige Google-søk. De ser ikke bort fra at de kanskje må bytte jobb hvis situasjonen ikke bedrer seg.

– Vi er glade i menneskene her, men ikke i bygningene, sier de.

Det ble så ille for én av dem at kommunen satte opp en brakkerigg med klasserom, slik at læreren slapp å være i de andre bygningene.

INNEKLIMATE OG HELSEPLAGER

44 prosent av grunnskolelærere sier at de har dårlig inneklimate mer enn en fjerdedel av arbeidsdagen (2019). Dårlig inneklimate kan føre til plager og ubehag, og enkelte rapporterer betydelige plager. Det kan også føre til forverring av eksisterende sykdom, og i noen tilfeller utløse ny sykdom.

Sykdommer og plager som i størst grad blir påvirket av innemiljøet er:

- Hud- og slimhinneirritasjon.
- Hodepine og luktplager.
- Luftveissykdommer og allergiske reaksjoner i luftveiene. Allergi, astma, kronisk obstruktiv lungesykdom (KOLS).
- Forverring av luftveisinfeksjoner.

Det er ofte svært vanskelig å finne ut om inneklimate faktisk er årsaken til symptomer. I flere tilfeller kan symptomene skyldes andre forhold.

Hvis symptomene forsvinner når personen er borte fra jobb eller oppholder seg i andre lokaler, kan det tyde på en sammenheng med inneklimateproblemer.

Kilde: Folkehelseinstituttet og Statens arbeidsmiljøinstitutt.

Lærere er blant yrkesgruppene som i størst grad rapporterer om inneklimate problemer på jobben, viser tall fra Statens arbeidsmiljøinstitutt. På Jørpeland har dårlig inneklimate vært et tilbakevendende tema i 15 år. Lærere for 8.-10. trinn har sluttet på skolen på grunn av dette de siste årene.

– Jeg har vært skikkelig syk, med lange sykemeldinger, sier han.

Han er utredet av spesialister i arbeidsmedisin ved Haukeland universitetssykehus i Bergen.

– De sa at det ikke var fullt utviklet astma ennå, men irritabilitet. De sa også at jeg skulle holde meg unna byggene som utløste forverring.

Han merket umiddelbart forskjell da han flyttet ut i brakken.

– Jeg har også hatt elever som opplevde det samme.

En av dem var datteren til verneombudet. Hun hadde begynt å få forkjølelse etter forkjølelse med lett feber.

– Det gikk aldri over. Det ble så ille at vi på et tidspunkt vurderte privatskole, sier far Hødnebo.

Datteren, som nå er 19 år, husker selv at hun var mye syk.

– Vi elevene klaget på at det var dårlig luft. Jeg husker det lakk fra taket, og at det ble bløtt i vinduskarmen når det regnet, sier Lena Melberg Hødnebo.

I 10. klasse flyttet de over i brakkebygget, forteller hun.

– Da ble jeg merkbart bedre. Før den tid hadde jeg vært mye trøtt og hatt vansker med å konsentrere meg.

En av de tre anonyme lærerne forteller at det for henne begynte med at hun ble tett i brystet.

– Det begynte forsiktig, men så ble det verre og verre. Legen min mente det hadde med bygningene å gjøre og anbefalte at jeg ikke skulle jobbe der.

Dermed fikk også hun tilrettelagt med kun undervisning i brakkebygget.

– Jeg skal egentlig jobbe med kunst og håndverk, som jeg er utdannet til og er ansatt for. Men jeg kan ikke være i kunst- og håndverksrommet. I pauserommet med kollegaene kan jeg heller ikke være for lenge, for da tetter det seg til.

Hun tar en liten pause.

– Jeg er jo egentlig en sosial person. Dette går utover den delen av meg.

Hun sier astmaproblemene er blitt bedre når hun kun er i brakka. De andre bygningene hol-

der hun seg unna.

– Er jeg andre steder over litt tid, må jeg begynne å bruke medisiner.

Bekymrede foreldre

– Det har vært og er en belastning for hele lokalsamfunnet at det er så dårlig inneklimate ved skolen. Vi har kjempet i årevis for å finne løsninger, sier leder for Foreldrerådets Arbeidsutvalg (FAU), Nina Gølin Waage Hjelmen.

Hun har hatt barn ved skolen siden 2010. Hele tiden har inneklimate vært en diskusjon.

– Foreldre har vært engstelige i mange år for hvordan det dårlige inneklimate påvirker elevene. Vi vet også at det er mye radon på skoleområdet. Det ble satt inn vifter som klarte å holde verdien nede på et akseptabelt nivå, men inneklimate er ikke bra.

Foreldre forteller at barna er trøtte og har vondt i hodet etter endt skoledag.

– Det er gjort noen tiltak de siste årene, men det er ikke tilstrekkelig.

Hun mener kampen ikke er over før skolen flytter til andre bygninger.

– Vi elevene klaget på at det var dårlig luft. Jeg husker det lakk fra taket, og at det ble bløtt i vinduskarmen når det regnet, sier tidligere elev ved skolen, Lena Melberg Hødnebo.

– Som forelder er man lettet når barna er ferdige med skolegangen på Jørpeland ungdomsskole, sier Hjelmen.

Finner ikke ut hvorfor

Tillitsvalgt ved skolen, Roar Fjeld, sier de har hørt så mange lignende historier fra lærere, ansatte og elever, at de mener det er åpenbart at noe er galt.

– Den beste indikatoren er at folk som er syke mens de jobber her, blir bedre når de bytter jobb til et annet sted. Folk må gå på medisiner mens de jobber her, men når de begynner et annet sted, kan de slutte med medisiner, sier han.

Allikevel, når fagfolk gjør tester og målinger, fin er de ikke noe som er så alvorlig galt i bygget at folk burde bli syke av det.

– Men da stoler ikke jeg på målinger som viser at ting er greit. Målerne, det er oss, sier Fjeld, som selv ikke har opplevd helseplager etter at han begynte å jobbe der i 2008.

– Allerede den gang var byggene et tema. Vi får høre fra godt voksne folk, som selv har

Som forelder er man lettet når barna er ferdige med skolegangen på Jørpeland ungdomsskole.

Nina Gølin Waage Hjelmen,
FAU-leder

gått her for lenge siden, at «det har alltid vært sånn», sier han.

Han understreker at de har god dialog med kommune og skoleledelse, og at disse ønsker å gjøre noe.

– Men folk blir syke uten at de fin er ut hvorfor. Det gjør det vanskeligere å få ordnet opp.

– Ubegripelig vanskelig

Kommunalsjef for opplæring i Strand kommune er Guro Margrethe Harboe Ur. Hun jobbet selv ved skolen i sju år på 1990-tallet.

– Da var ikke inneklima et tema. Det dukket først opp noen år senere.

Hun sier dette er en krevende sak.

– Målingene kan være innenfor akseptable nivåer, men det er et faktum at enkelte personer kjenner ubehag og blir syke. Flere har funnet seg ny jobb og sagt at det er på grunn av inneklimaet. Da må vi gjøre noe.

Kommunen har bygd to nye barneskoler de siste årene, og per nå har de ikke planer om å bygge ny ungdomsskole.

– Vi satser mye på skole, men vi ønsker å rehabilitere Jørpeland skole. Det har vært ubegripelig vanskelig å finne ut hva vi skal gjøre. Det er jo også barn som ikke kan være i enkelte rom på grunn av ubehag.

Etter nyttår flytter skolen inn i lokalene til en barneskole som nå har flyttet til nybygde lokaler.

– Vi har brukt millioner på skolen allerede. Gulv er revet opp og ventilasjonen er fikset på, men det ble ikke bra nok. Nå tømmer vi skolen og skifter hele ventilasjonsanlegget. Vi har tro på at det da blir bra, sier Ur.

– Når er det min tur?

Tillitsvalgt Roar Fjeld sier at de ikke ønsker å fremstille kommunen som den store stygge ulven, fordi den prøver å gjøre noe.

– Dette er fortvilende for alle parter.

Verneombud Paul Tellef Hødnebo bekrefter at problemene ble tatt alvorlig etter noen år.

– I 2018 ble det gjort store tiltak med drenering. I det ene bygget ble det også gjennomført større renovering enn planlagt, da de fant mer i vegger og gulv enn forventet.

Han mener imidlertid det har tatt tid å få gehør for at resten av bygningsmassen må gjennom en like grundig rehabilitering.

– Det har isteden vært mye flakking på bygningene opp igjennom årene.

Han viser blant annet til da de pusset opp administrasjonsbygget for noen år tilbake.

– Det resulterte i at to kollegaer fikk store problemer med pusten, og en tredje fikk utsløtt. To går nå fast på medisiner for å kunne oppholde seg i det bygget, og den tredje måtte få kontor et annet sted, sier Hødnebo som forteller at ansattmøter må legges til brakkebygget av hensyn til de lærerne som sliter.

Rett ved siden av skolen står det en flunkende ny barneskole. Kontrasten er slående.

– Kommunen har bygd flere nye skoler de siste årene, så nå er det kanskje ikke penger igjen til oss, sier én av de tre lærerne som vil være anonyme.

Selv er hun i tenkeboksen med tanke på fremtiden.

– Jeg kan ikke fortsette her i årevis og bare være i brakka.

Tillitsvalgt Roar Fjeld innrømmer at han i starten var blant dem som undret seg om det ikke kunne være «noe psykisk» som lå bak.

– Det snudde da jeg så hvor mange som etter hvert fikk plager, og hvordan folk ble friske

**Det skulle ha vært
et nasjonalt regelverk
som sikret at vi som
jobber i skolen har
en arbeidsplass som
ikke gjør oss syke.**

Annette Kleppa, lærer

igjen bare de sluttet å være i bygningene.

Nå er det ikke fritt for at han selv plages litt av tanken på å tilbringe hver eneste arbeidsdag i disse bygningene.

– Når så mange kollegaer er blitt syke, når er det min tur?

Fra lærer til gartner

Annette Kleppa lever fortsatt med følgene av lærerjobben i disse skolebyggene. Hun ønsker å fortelle sin historie, slik at andre skal slippe å oppleve det samme.

Samtidig berømmer hun ledelsen ved skolen som forsøkte å finne løsninger mens hun var der.

– Alle gjorde det de kunne for å finne løsninger.

Når bygningen er problemet, er det imidlertid mange ting i arbeidshverdagen som blir vanskelig.

– Jeg kunne blant annet ikke gå på perso-

– Det er ikke aktuelt å gi opp. Jeg har ikke lyst til bare å sitte hjemme, sier tidligere lærer Annette Kleppa. Nå utdanner hun seg til gartner for å kunne jobbe utendørs.

– Folk skal ikke bli syke av å gå på jobb

Lærere er blant yrkesgruppene som i størst grad rapporterer om dårlig inneklima på jobben. Det kan i verste fall føre til sykdom.

– Folk skal ikke bli syke av å gå på jobb. Der det er dokumentert at dårlig inneklima kan være en årsak til plager, bør man gjøre noe med det, sier Bendik Christian Brinchmann, lege ved Gruppe for arbeidsmedisin og epidemiologi ved Statens arbeidsmiljøinstitutt.

Hodepine, tretthet og hud- og slimhinneirritasjon blir oftest rapportert.

– Det er viktig å si at denne type plager er veldig utbredt i befolkningen, og hos de fleste er ikke årsaken dårlig inneklima. Men rapporterer mange på en arbeidsplass om plager, er det viktig å utrede inneklimaet, sier han og anbefaler at man involverer bedrift helsetjenesten når slike problemer dukker opp.

Luftveissykdommer, for eksempel astma og kols, kan bli verre av spesielle eksponeringer knyttet til fuktskader i innemiljøet. Forskning peker også mot at personer som er disponert for det, kan utvikle ny luftveissykdom.

Tall fra Nasjonal overvåkning av arbeidsmiljø og helse (NOA) viser at andelen som oppgir dårlig inneklima, varierer betydelig etter yrke, fra rundt 10 prosent helt opp til 55 prosent.

– Høyest andel finner vi blant sykepleiere, andre helserelaterte yrker og grunnskolelærere. Så i norsk sammenheng rapporterer grunnskolelærerne høy grad av dårlig inneklima. Mens det tilsvarende

tallet for lektorer er 30 prosent, på linje med landsgjennomsnittet.

Han understreker at dette er selvrapporterte tall, der folk oppgir at de synes inneklimaet på jobb er dårlig. Tallene sier ikke noe om i hvilken grad de er plaget av inneklimaet på jobben.

– Hvor vanskelig er det å vite om symptomer kommer av dårlig inneklima?

– Det kan være utfordrende. Symptomene er gjerne diffuse, og det er ofte ikke en akutt start, men mer snikende utvikling av symptomer. Vi vet også at oftest er det andre årsaker enn inneklima som ligger bak denne type symptomer, sier Brinchmann og fortsetter:

– Hvis målinger viser at man har vært eksponert for dårlig inneklima over tid, og debut og utvikling av symptomer stemmer overens med denne eksponeringen, taler det for at helseplagene er relatert til dårlig inneklima.

– Hva om de som er plaget, blir bedre ved fravær eller når de jobber i et annet bygg?

– Det styrker argumentet om at inneklimaet er en faktor som bidrar til plagene. Særlig hvis du har den samme type jobb, i samme organisasjon, hvor du kun bytter bygg og får en bedring av det. Da er det en sterk indikasjon på at bygningen, og ikke andre forhold på arbeidsplassen, er problemet.

nalrommet, for der ble jeg syk. Det er kjedelig ikke å kunne spise sammen med de andre. Den sosiale biten av dagen er viktig på en arbeidsplass. Kollegaer måtte komme til bygget jeg var i, som jeg tålte. Det satte store begrensninger at jeg ikke kunne være i alle byggene her.

Også hun forsøkte å ta noen timer i brakkeklasserommene, da de kom.

– Men det gikk heller ikke. Det skulle ha vært et nasjonalt regelverk som sikret at vi som jobber i skolen har en arbeidsplass som ikke gjør oss syke.

Etter at hun måtte legge lærerdrømmen på hylla, har hun prøvd forskjellige ting.

– Jeg har fått et handikap, men jeg er i gang med å utdanne meg til gartner. Å kunne jobbe utendørs kan være en løsning for meg. Det er ikke aktuelt å gi opp. Jeg har ikke lyst til bare å sitte hjemme. Det er ikke noe liv for meg.

Hvis mange på en arbeidsplass rapporterer om plager, er det viktig å utrede inneklimaet

Bendik Christian Brinchmann, lege ved Statens arbeidsmiljøinstitutt

Skulebøker til tørk

CUBA: Orkanen Ian, som herja Cuba og dei søraustlege delstatane i USA, lét etter seg meir enn 100 døde og store øydeleggingar. Ein lærar i småbyen La Coloma på Cuba freistar å gjere skulebøker klare for ny bruk etter at skulen fekk store skader i uvêret.

Foto: Ramon Espinosa/AP/NTB

Pap Ndiaye, utdanningsminister i Frankrike.

Lyft for lågtlønte lærerar

Ingen franske lærerar skal tene under 2000 euro i månaden, lovar utdanningsministeren.

FRANKRIKE: Løftet om lønsauke skal gjelde frå starten av neste skuleår, ifølgje det franske tidsskriftet Capital.

– Dette vil gjelde unge lærerar, men òg dei som er i midten av yrkeslivet, seier utdanningsministeren i Frankrike, Pap Ndiaye.

Han seier at eit mål med lønsauken er å få fleire lærerar. Ved skulestart no i haust måtte utdanningsdepartementet tilsette 4500 lærerar i midlertidige kontraktstillingar, ifølgje tidsskriftet si nettutgåve.

Ifølgje det franske utdanningsdepartementet er gjennomsnittsløna for lærerar i *l'école secondaire* (elevlar frå 11 til 15 år) 2407 euro i månaden.

Foto: Balint Nagy / Telex

Demonstrantar samla seg utanfor ungdomsskulen Kölcsey Ferenc i Budapest til støtte for lærarar som har mista jobben på grunn av illegale aksjonar.

Krev at sparka lærarar får att jobbane

Ungarske lærarar som har vore med på sivil ulydnad, mistar jobbane sine. No krev mellom andre foreldre at oppseiingane vert trekte attende.

Tekst: Harald F. Wollebæk | hw@utdanningsnytt.no

UNGARN: Fleire hundre foreldre og elevar samla seg utanfor ungdomsskulen Kölcsey Ferenc i Budapest 3. oktober, med krav om at oppsagde lærarar ved skulen får behalde jobbane sine, skriv den ungarske nettavisa Telex.

Lærarane vart oppsagde fordi dei har delteke i sivil ulydnad som kampfiddel for høgare løn og mindre arbeidspress. Etter ein landsomfattande lærarstreik i januar vart streikeretten for lærarar sterkt avgrensa av regjeringa, skriv avisa. Sidan har det vore aksjonar der lærarar har stansa arbeidet nokre timar kvar dag, og no har lærarar fleire stader i landet vorte truga med oppseiing, skriv Telex.

Ifølgje lærarorganisasjonen PSZ får unge lærarar utbetalt rundt 500 euro i månaden etter skatt.

5. oktober samla rundt 10.000 demon-

strantar seg i sentrum av Budapest til støtte for lærarane, ifølgje nyhendebyrået Reuter. Også opposisjonspartiet Párbeszéd støttar aksjonane til lærarane. Parlamentsmedlem Tamás Mellár har kritisert regjeringa for å svekke utdanningssystemet og innskrenke streikeretten, og han seier at sivil ulydnad under slike tilhøve var både naudsynt, forståeleg og tilgjveleg.

Leiaren for det ungarske parlamentet, László Kövér frå regjeringspartiet Fidesz, seier til nettavisa Daily News Hungary at løna for lærarar skal opp, men at det må skje over tid. Samstundes meiner han kvaliteten på utdanning og lærarlønene ikkje har noko med kvarandre å gjere på kort sikt.

– Anstendig tenkjande lærarar let ikkje kvaliteten på arbeidet sitt vere avhengig av løna, seier han til avisa.

Foto: Statsministeren si Facebook-side

Ukrainas statsminister Denys Sjmyhal roste lærarane for innsatsen i eit land i krig.

900 lærarar har kjempa i krigen

UKRAINA: Statsminister Denys Sjmyhal opplyste dette under utdelinga av prisen «Global Teacher Prize Ukraine 2022» 2. oktober, melder Osvita.ua, ei ukrainsk nettavis som dekkjer utdanningssektoren. Statsministeren sa at rundt 3000 skular er øydelagde eller skadde og 1200 er i russisk-okkuperte område. Han roste lærarane både for krigsinnsatsen og for at dei held fram med å undervise.

– Vi står i stor gjeld til dykk, lærarar, sa han under utdelinga.

Vil gjere byråkratar til lærarar

SRI LANKA: 8000 lærarar i Sri Lanka går av med pensjon neste år. Omskulering av tilsette i utdanningsadministrasjonane skal bøte på mangelen, vonar regjeringa. Rekrutteringa av dei som vert omtalt som *development officers* vil vere gjennomført allereie tidleg neste år, stadfestar utdanningsminister Susil Premajayantha, ifølgje den srilankiske nettavisa Daily News. Dei som ønskjer å bli lærarar, blir rekruttert etter å ha gjennomført ein test for å sjekke om dei er eigna.

– Innan tre år må dei gjennomføre eit studium i pedagogisk metode ved det nasjonale instituttet for utdanning, seier ministeren ifølgje avisa.

Hold deg oppdatert på:

UTDANNINGSNYTT.NO

Lærer Tom trosser diagnosene

Tom Wormfield Markeng har dysleksi, ADHD og Aspergers syndrom. På Hurrød skole i Fredrikstad er han en verdsatt lærer.

Tekst: Marianne Smeby Strand Foto: Tom-Egil Jensen

– Jeg hadde ikke hatt noen utdannelse hvis det ikke var for staheten. Der jobber Aspergeren og ADHD-en godt sammen. Og kreativiteten, den bruker jeg mye, sier Tom Wormfield Markeng (42).

Elevene på tredjetrinn på Hurrød skole sitter i ring rundt ham. Det er tid for musikk, og barna følger fargekodene på flippoveren i takt med musikk lærerens instruksjoner.

– Hvor er det lurt å se når jeg peker på tavla? spør han med rolig stemme når en av elevene mister fokus et øyeblikk, og med ett er alles øyne igjen rettet mot fargekodene. Etter bare noen minutters øvelse er de klare. Tonene de skaper i fellesskap, er blitt til en melodi, med Tom på gitar og ungene på stavspill.

Rektor Magnus Andresen forteller at Tom er god til å få elevene til å oppleve at han liker dem.

– Elevene respekterer Tom veldig. Hvis en lærer er litt høyrøsta, blir elevene med på det. Mens Tom snakker ofte med litt lav stemme og er forsiktig i stemmebruken. Da blir det litt roligere, sier Andresen.

Uromoment

At Tom Wormfield Markeng ble lærer, var ingen selvfølge. Han vet hvordan det er å være skoleelev med utfordrende diagnoser. Som voksen fikk han diagnostisert ADHD og dysleksi. Nylig fikk han også diagnosen Asperger.

Like fullt er han lektor med tilleggsutdanning.

Utfordrende, kaller han sin egen skolegang.

– Jeg tilbrakte store deler av barneskolen på en egen pult på gangen. Det var fordi jeg ble sett på som et uromoment.

Han slet sosialt, men skolefaglig gikk det greit.

– Det var en del misforståelser av oppgaver. Jeg forsto ikke helt hva jeg skulle gjøre, eller fikk det ikke med meg. Men når jeg hadde forstått, gikk det greit, forteller Tom.

I ungdomsskolen gikk det ikke så bra.

– Jeg hadde ikke så gode karakterer, og dårlig i oppførsel. Jeg fikk skylda for alt og var skolens syndebukk.

Noen ganger var det Tom som stod bak ugagnet, andre ganger ikke. Skylda fikk han uansett, opplevde han.

Det siste året på ungdomsskolen fikk han imidlertid en lærer som skulle bety mye.

– Hun tok meg ordentlig når jeg fortjente det og så det når jeg ikke hadde gjort noe. Da gikk karakterene opp, og oppførselen ble god. Jeg følte trygghet, rett og slett.

Ble lærerstudent på impuls

Tom skulle egentlig bli elektroingenør og begynte på elektrofag i videregående. Etter det hadde han et friår og fikk en assistentjobb på den samme barneskolen som han selv hadde gått på.

Når Tom Wormfield Markeng møter nye elever, har han ikke lest rapporter og utredninger på forhånd.

– Jeg vil starte med blanke ark. Så jeg lytter og spør meg selv hva er interessene til denne eleven, sier han.

– Der var det ikke bare gode minner. Det året jeg jobba der, var jeg aldri på lærerværelset. Men selve jobben var fin.

At han søkte på lærerutdanningen, skyldes hans manglende impulskontroll, fli er han.

– Jeg skulle søke sivilingeniørstudiet på NTNU, og da måtte jeg finne koden for skolen. Men da kom jeg over at på Hamar hadde de lærerutdanning med musikk, og da endte jeg opp med det, forteller Tom.

Musikk er hans store hobby, så musikkfagene gikk veldig bra. Med de andre fagene var det verre. Konsentrasjonen var dårlig, motivasjonen for det som krevde litt innsats uteble, og det var like før han mistet skoleplassen. Men han tok grep, og tredje året tok han også alle eksamener fra første og andre klasse.

– Da ble jeg først allmennlærer med mellomfag musikk, og samtidig med mellomfag matte og en årsenhet i IKT, et dobbeltstudium. Så da begynte jeg å undervise på grunnfag musikk på høyskolen, sier Tom, som også har mastergrad i musikkdidaktikk.

Tilrettelegging

I 12 år har han nå vært på Hurrød skole, fi av dem som kontaktlærer. Men det ble for mye, diagnosene gjør at han blir fort sliten.

– Jeg har en stor uro, sitter ikke så mye stille.

– *Hva gjør deg sliten?*

– Alt det rundt, kontakten med foreldre, papirarbeid og måling. Fokusering på alt som kan kvantifiseres. Å skrive rapporter, individuell opplæringsplan og skriftlige arbeider – der har jeg en utfordring. Både skriveteknisk, men også med tidsfrister. Men skolen tilrettelegger. Jeg får alltid ekstra hjelp hvis noe stort skal skrives. Og de veit at jeg trenger noen ekstra påminnelser.

Tom innser at han er en surrekopp.

– Det vil du nok få høre av både rektor og kolleger. Jeg er ikke den fli keste til å rydde opp etter meg. Men jeg tåler at folk sier ifra.

Tom er mer rigid enn de fle te. Han vil at rutiner og regler skal følges, og oppgaver løses som bestemt.

– Og så er jeg jo asosial. Jeg er nok ikke den kollegaen det er lettest å bli kjent med. Det var et problem de første årene jeg jobbet. Å ta pausene på personalrommet med de andre er mer slitsomt enn å stå i klasserommet. Jeg kommuniserer lettere med barn enn med voksne. Barn liker at ting er så konkret som mulig, og

– Barn er mer konkrete i sin kommunikasjon. For barna er jeg bare en lærer, som andre lærere. De er ikke så opptatt av å sette i bås, sier Tom Wormfield Markeng. Her i en musikkstund med elevene på tredje trinn.

det liker jeg også. Og «small talk» må jeg konsentrere meg ganske hardt for å være med på.

– Diagnosen er ikke det viktigste

De siste fem årene har han jobbet 60 prosent. Sammen med rektor Magnus Andresen fant de at det var det beste for alle parter.

– Magnus gir meg følelsen av at jeg kan være den jeg er. Jeg får ikke en liste med rammer, det hadde blitt vanskelig. Jeg får rom til å gjøre jobben som det passer meg. Selvsagt innenfor rammer, men de rammene har alle lærere.

– Og han er godt innenfor rammene, understreker rektor.

Han mener Tom er et viktig forbilde for barn med krevende utfordringer og ulike diagnoser.

– Han har en helt unik evne til å forstå de barna som forstår verden på en annen måte enn gjennomsnittseleven. Men det er viktig å si at Tom ikke bare er viktig for Hurrød skole fordi han har en diagnose. Han er viktig fordi han er Tom. Han er veldig kreativ, engasjert og klok, både som lærer og menneske.

Medaljens bakside

Rektor Magnus Andersen mener undervisningen Tom står for, trigger elevenes nysgjerrighet.

– Hans undervisningsopplegg er trukket frem som ett av to i hele Fredrikstad kommune som et godt eksempel på dybdeundervisning. Han er en god lærer, har en rolig, god stemning i klassen, og god klasseledelse.

Hurrød skole er veldig heldige som har Tom, mener rektor Magnus Andersen.

– Han er en innmari fin fyr. Men Tom er også heldig som har Hurrød. For baksiden av medaljen med de diagnosene og utfordringer han har, er at det er mye rot og kaos. Men det løser vi. Tom trenger kolleger som er rausere og tåler at han er litt annerledes. Det hender vel at noen hjelper til å rydde litt også. Andre ganger konfronterer vi ham litt. Vi har et raust personale her med mange gode, trygge og erfarne lærere. Det koster litt å ha en lærer med Toms utfordringer, men samtidig vinner du mye i andre enden.

Kollega Inger Martinsen roser Tom for at han bruker sine egne erfaringer, og for at han er kreativ og engasjert.

– Han lager sine egne instrumenter i musik-

Jeg har klare regler i klasserommet og liker å føle dem.

Tom Wormfield Markeng,
lærer ved Hurrød skole

ken og får til det meste, mener kollegaen.

– At han ikke er så sosial på lærerværelset eller i kollegiet, betyr lite. Han er ikke så god på planer, og han roter veldig. Men han er som han er, på godt og vondt – og det setter jeg stor pris på, sier hun.

Har undervisningsopplegget i hodet

I dag jobber 42-åringen med spesialpedagogikk, og som faglærer i kunst og håndverk, musikk, naturfag og samfunnsfag.

– Jeg har aldri årsplaner, og hvis jeg har skrevne forberedelser til en time, er det i hvert fall ikke mer enn en fi e-fem stikkord. Men jeg tenker gjennom hele undervisningen og har oppleggene lagret i hodet. Jeg er nok ikke så flink til å dele undervisningsopplegg, siden jeg gjør det på den måten, erkjenner han.

Tom er opptatt av regler og systemer, også i klasserommet.

– Når jeg bruker lærerstemmen, vet elevene

– Magnus gir meg følelsen av at jeg kan være den jeg er, sier Tom om rektor på skolen, Magnus Andresen.

Det koster litt å ha en lærer med Toms utfordringer, men samtidig vinner du mye.

Magnus Andresen, rektor ved Hurrød skole

at de har gått et par skritt over grensa. Jeg har klare regler i klasserommet og liker å føle dem. Jeg har ikke fle t regler i klasserommet, men de viktigste er den gode gamle om å rekke opp hånda før du snakker. Og det at man kan tulle, men det er når man tuller. Når det er jobbing, er det jobbing. Og har de gjort noe gærent, snakker vi om det og gjør oss ferdig med det.

Elevene følger med på tavla

Iblant plumper han ut med en kommentar som ikke alltid er like gjennomtenkt. Og dysleksien gjør at han stadig skriver feil på tavla.

– Men det vil jeg ikke si er en utfordring. For når jeg faktisk skriver feil på tavla, er det helt lov å rekke opp hånda, og da viser elevene at de følger med. Elevene er egentlig forståelsesfulle, synes han.

Skolen har etablert grupper med tre til fem elever, som gis en pause fra ordinær undervisning.

– Dette er elever som har litt utfordringer, men det trenger ikke å være en diagnose. Det handler om å trene på å jobbe sammen. Å få mestring er den viktigste døråpneren. Det kan være Minecraft, at vi skrur fra hverandre en ekte motorsag eller bygger teknikk-lego, mens vi da snakker og øver sosialt. Elevene trenger et lite pusterom fra skolen, og da bruker jeg den andre interessen min; å reparere og skru fra hverandre ting.

Han understreker:

– Så langt fagplan, økonomi og systemet tillater det.

Åpenhet

Tom har valgt å være åpen om utfordringene.

– Det er godt både for foreldre og barn å se andre med en diagnose, og se at de er forskjellige. En gutt med ADHD er ikke som alle andre gutter med ADHD, poengterer han.

Utdanning har snakket med en mor med

barn på Hurrød skole som forteller at Tom har hatt stor betydning for hele familiens liv.

– Jeg tenker at Tom er en kul fyr. Han tør å være seg sjøl og er et godt forbilde for barna. Han er åpen for å tenke utenfor boksen, og engasjerer seg i elevene, også utenfor skoletid. Det engasjementet smitter over på ungene, sier hun.

At Tom er åpen om sine diagnoser, gir håp både til foreldre og barn, mener moren, som selv har barn med ADHD-diagnose.

– Du kan tenke at ditt eget barn kan bli begrenset i fremtiden på grunn av sin diagnose, og så ser du – når du møter en person som Tom – at sånn behøver det ikke bli. Vårt barn følte seg sett, hørt og forstått. Mange blir begrenset av en ADHD-diagnose, men i møte med Tom blir man minnet om det som er bra med diagnosen også. Han viser at det er lov å være forskjellig.

– Hvordan skal lærerne tro at dette er et system som vil dem vel? spør Steffen Handal.
Han svarer sjøl:
– Svært mange lærere svarer at det tror de ikke lenger det er.

– Et nederlag

– Lærernes system for å forhandle lønn fungerer ikke. Men om det er viljen hos forhandlerne eller sjølve systemet som er feil, det veit jeg ikke.

Tekst: Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no Foto: Jørgen Jelstad

Leder Steffen Handal er tilbake på kontoret i Utdanningsforbundet etter noen dager på fjellet. Han dro dit etter at regjeringa ba Stortinget sende lærerstreiken til tvungen lønnsnemnd. Da var streiken godt inne i sin 14. uke og omfatta drøyt 8000 lærere.

– Er det et nederlag?

– Ja, materielt sett er det det. Likevel var det en helt nødvendig streik. Alle veit nå at det er et læreropprør, sier han.

Uforståelig

– For det som har skjedd, er jo helt uforståelig, fortsetter Handal.

– De politiske ambisjonene for lærernes innsats og betydning i skolen, er høye. Likevel viser denne streiken at ingen, hverken politikere eller arbeidsgivere, reelt sett er villige til å ta ansvar for en stor lærermangel og sviktende søkertall til utdanninga. Så det henger ikke sammen, det som sies og det som gjøres for at lærerne skal fylle ambisjonene, sier han.

– Hva peker mot at det er systemet som er problemet?

– Den viktige yrkesgruppa lærerne representerer en fjerdedel av arbeidstakerne i kommunene, og opp mot 70 prosent av arbeidstakerne i fylkeskommunene. Praktiseringa av frontfagsmodellen og prioriteringa av andre grupper under lønnsforhandlingene har sørga for at vi har sakka akterut i lønnsoppgjøra år

etter år. To ganger de siste åra har oppgjøret for våre grupper havna i tvungen lønnsnemnd og rikslønnsnemnd. Der sitter representanter fra LO og NHO med myndighet til å påvirke resultatet, sier Handal.

Mista trua

Så overtar han oppgava med å stille spørsmål i intervjuet:

– Hvordan skal lærerne tro at dette er et system som vil dem vel?

Han svarer sjøl:

– Svært mange lærere svarer at det tror de ikke lenger det er. For spillereglene i arbeidslivet er denne manglende tilliten svært alvorlig.

– Skolenes Landsforbund har løft spørsmålet om å ta opp kampen for å få tilbake staten som forhandlingsmotpart i stedet for KS. Er det en vei å gå?

– Om det er veien for Utdanningsforbundet, vil jeg ikke konkludere med nå. I dag har vi ikke vedtatt politikk som tilsier det. Når det er sagt, skjønner jeg veldig godt at spørsmålet nok en gang reises. Hvis vi ikke ser en ny vilje hos KS til å prioritere læreren, må systemet endres. Å fortsette som nå gir liten mening.

Stort problem

– LO-leder Peggy Hessen Følsvik har sagt at hun støtter lærernes rett til å streike, men hun har ikke støtta streiken. Hva har det betydd at det

ikke har stått en samla fagbevegelse bak lærerstreiken?

– LOs manglende støtte har vært et stort problem. Følsvik sa ikke mer enn det hun måtte si om streiken. Leder i Fagforbundet, Mette Nord, gikk lenger og sa at hun ikke støtta streiken. Det er forstemmende at LO-ledelsen ikke ser sammenhengen her og er mer interessert i å sikre god utdanning til arbeidsfolks unger, og å støtte lærerne.

– Hva med samholdet i Unio?

– Nå har vi ikke evaluert lønnsoppgjøret ennå. Men vi kan ikke ignorere at det er krevende når det desidert største forbundet blir stående aleine i streik. Jeg tror også at vi skal være klar over at resultatet i år er et forsøk på splitt og hersk fra motparten. De gir lønnsmidler til noen i sammenslutninga og lar andre sakke akterut.

– En ting er sikkert, og det er at å streike aleine er helt annerledes enn å streike med fle e. Når vi er aleine, må vi være mye mer nøye, for eksempel når vi vurderer streikeuttak.

Annerledes streik

– I de siste åra er det ofte sagt at i våre dager får de streikende resultater i lønnsoppgjøret året etter, ikke året de streiker. Er dette i ferd med å endre seg?

– Unio-streiken i fjor utfordra frontfagsramma som tak på lønnsstigninga. Den resulterte i ramme i år på litt over frontfaga. Men lærerstreiken i år var en annen streik enn Unio-streiken i fjor. I år gikk lærerne til streik fordi fordelinga av pengene var uakseptabel, ikke fordi potten i utgangspunktet var for liten. Om det får følger neste år, gjenstår å se.

Lærere mot elever

– To sterke retter er satt opp mot hverandre under denne lange streiken. Det er lærernes streikerett på den ene sida, og barns rett til utdanning på den andre. Hvordan har det vært?

– Balansen mellom disse rettene må sees på både kort og lang sikt. Streiken handler om å sikre elever god undervisning. Å innskrenke streikeretten kan gi elevene dårligere tilgang til det.

Svært mange lærere sitter igjen med en opplevelse av å ha vært med på noe viktig og stort.

Steffen Handal

– Hvor er Utdanningsforbundet nå, etter disse nesten 14 ukene med streik?

– Det er for tidlig å gjøre opp status, men det jeg veit, er at svært mange lærere sitter igjen med en opplevelse av å ha vært med på noe viktig og stort, sier Handal.

Han mener lektorene i videregående, de med den lengste utdanninga, har opplevd at deres arbeidsgiver bagatelliserer og ikke verdssetter deres kompetanse.

– Medlemmene i støtteapparatet har opplevd at elevene med spesielle behov har fått sterk oppmerksomhet. Samtidig har streiken avslørt at systemet rundt disse elevene ikke er godt nok. Mange lærerne spør seg hvor den bekymringa er når det ikke er streik.

Handal tror lærerstreiken har skapt en følelse hos barnehagelærerne av ikke å være sett.

– Alle medlemmer i Utdanningsforbundet er like viktige, og vi skal kjempe for alle. Meklinga i oppgjøret i Private barnehagers Landsforbund markerer første etappe, sier han.

– En ting er uansett sikkert når det gjelder det som har skjedd under lærerstreiken: Jeg har aldri fått så mange positive tilbakemeldinger som jeg fikk nå. Vi må ha gjort noe som er både viktig og riktig, avslutter Steffen Handal.

Skuffede lærere vil skifte parti

Etter at regjeringen stoppet lærerstreiken med tvungen lønnsnemnd 27. september, har mange lærere uttrykt stor skuffelse, også med kunnskapsminister Tonje Brenna (Ap).

Tekst: Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

– Lærere skriver på Facebook at nå har Arbeiderpartiet fått deres siste stemme. Hva tenker du om det?

– Det er jeg lei for. Vi vil gjøre det vi kan for å få dem tilbake som velgere. Tillit er ikke noe vi oppnår en gang for alle, den må vi vinne hele tiden, sier Ap-statsråden.

– Hva tenker du om konsekvensene av tvungen lønnsnemnd?

– Elevene kommer tilbake til skolene og får rutiner og rammer igjen. Når det er sagt, løser ikke tvungen lønnsnemnd tillitsproblemene mellom KS og lærerorganisasjonene og mange av de problemene lærerne har løftet fram i streiken. Vi må styrke partssamarbeidet på alle nivåer i skolen i tiden fremover. Jeg føler selv et stort ansvar for å bidra til det, sier hun.

Lærerflukt

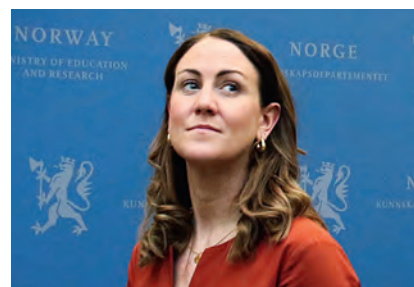
– Frykter du lærerflukt og sviktende rekruttering til læreryrket?

– Jeg vil sterkt oppfordre lærerne til å bli i skolen og ikke miste troen på at vi sammen kan skape en bedre hverdag. Men vi har rekrutteringsproblemer både til lærerutdanningene og til skolen. Det bekymrer meg, sier Brenna.

Hun vil at regjeringen gjør det de kan for at lærerne blir stående i klasserommet og opplever gode rammebetingelser.

– Det har blitt mer krevende å være lærer de siste åra. Samfunnsproblemer slår inn i klasserommet, endringer i foreldrerollen, fle e diagnoser, målstyring, økte dokumentasjonskrav og stort og smått gjør at den pedagogiske friheten har minket.

Hun mener at dette ikke er uløselige problemer og sier regjeringen har satt i gang fle e arbeid som skal bidra til en

Kunnskapsminister Tonje Brenna (Ap) håper at lærere ikke slutter å jobbe i skolen.

sterkere lærerprofesjon, bedre skoleledelse og økt metodeansvar.

– Store endringer er på gang, og jeg inviterer lærerne til å være med i å forme hvordan vi skal endre skolen fremover.

23. september kalte Brenna partene inn til møte. Arbeidslivsforsker Isak Lekve, førsteamanuensis ved Universitetet i Stavanger, mente i ettertid at regjeringen kunne komme til å legge en økonomisk pakke på bordet for å løse konfl kten.

– Foreslo du en pakkeløsning da du møtte Utdanningsforbundet og KS?

– Regjeringen var ikke part i forhandlingene. Møtet fant sted for å få informasjon og understreke alvoret i situasjonen. Jeg synes det var et godt møte, og jeg fikk bedre forståelse for partenes ulike ståsted. Og så er jeg glad for at partene tok nye runder den helgen, selv om det ikke endte i enighet.

– KS sa de la friske penger på bordet. Hvor kom disse fra?

– Dette spørsmålet må du rette til KS. For øvrig har ikke regjeringen vært i konfl kt med lærerne. Regjeringen gjennomfører tvert imot valgloftene uavhengig av streiken. I 2022 har vi for eksempel økt skolebudsjettene, stoppet privatiseringen av skolen og innført gratis skolefritidsordning for alle førsteklassinger i Norge, sier Brenna.

Foto: Jørgen Jølstad

– Diskusjonen om å prioritere

– Kommunene har ikke gitt KS mandat for at prioritering av helsepersonell forutsetter nedprioritering av lærerne, sier ordfører Ragnhild Haagenrud Moen.

Tekst: Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

Under både lønnsforhandlingene og streiken har KS-toppene Gunn Marit Helgesen og Tor Arne Gangsø sagt at KS har hatt et klart mandat fra kommuner og fylkeskommuner.

Ragnhild Haagenrud Moen, senterpartiordfører i Nord-Odal i Innlandet, er ikke enig.

– Ikke i vårt vedtak

«Også i år støtter kommunene opp under en profil med sentrale lønnstillegg. Samtidig gir det tydelig uttrykk for at dersom noen grupper skal prioriteres, må det være stillingsgrupper med særskilte rekrutteringsutfordringer, og da særlig turnusstillinger i helse- og omsorgssektoren.» Slik oppsummerer KS innspillet i debattrunden i kommunene og fylkeskommunene før tarifforhandlingene.

– Diskusjonen om nedprioritering er ikke tatt. I Nord-Odal stemte vi over kommunedirektørens innstilling til svar i debatten om debatteft fra KS. Og ja, vi har hatt enda større problemer med å få tak i sjukepleiere enn lærere. Det speiles i den innstillinga kommunestyret stemte for, sier Ragnhild Haagenrud Moen, som sjøl er lærerutdanna.

– Etterpå har KS sjøl tolka denne støtta som at det er enighet om ikke å prioritere lærerne. Men det står ingen steder i vårt vedtak at lærerne skal prioriteres ned. KS kan ikke si de har fått et mandat for det. Lærere og sjukepleiere nevnes ofte i samme åndedrag. Det er likevel ikke noe argument for at nedprioritering av

lærere er en forutsetning for å prioritere sjukepleiere, sier Haagenrud Moen.

Likelydende vedtak

Thore Johan Nærbøe, leder for Utdanningsforbundet Innlandet, har gått gjennom alle vedtaka kommunene i fylket har gjort i saka om strategien KS bør følge i lønnsforhandlingene. Han fant at i 40 av 46 kommuner har de votert over likelydende forslag til vedtak.

– Om de ikke er helt like i ordlyd, er de like i innhold. Forslaga bygger på et saksframlegg forfatta hos KS Innlandet og sendt til alle kommunene. De er uten lokal tilpasning. Dermed dreier debatten seg bare om det KS sjøl ønsker å debattere. På det grunnlaget meiner jeg at KS har gitt seg mandat sjøl. De har ikke det mandatet fra kommuner og fylkeskommuner som de hevder, sier Nærbøe og legger til at behandlinga i de folkevalgte organa fle e steder har vært gjort med lite eller ingen debatt.

Nærbøe sier det er godt dokumentert at kommunene har problemer med å dekke opp behovet for fagfolk innafor helse og oppvekst.

– Men KS trenger likevel ikke legge opp til at ulike yrkesgrupper settes opp mot hverandre. Politikere i fle e partier og mange kommuner har tydelig sagt at de er opptatt av hele laget. Men debatteftet er som et temahefte for helse og omsorg. Dermed får KS oppmerksomheten dit de vil ha den. Det er et demokratisk problem, sier Thore Johan Nærbøe.

Lærerstreiken starta her, ved Gimle oppvekstun og skole i Bergen, 20. juni i år.

– KS fikk klare politisk

– Å prioritere dem som jobber turnus i helse og omsorg, bygger på et klart politisk signal fra kommunene og fylkesmøtene, sier Tor Arne Gangsø, direktør for arbeidsliv i KS.

«De med turnus i helse og oppvekst skal prioriteres», skriver KS sin oppsummering av debattrunden i fylker og kommuner før lønnsoppgjøret. Men formuleringa fin es ikke i debatteftet som har vært grunnlaget for denne debatten.

– Økte tillegg for å jobbe natt og helg bidrar til å rekruttere og beholde helsepersonell. Det bygger kultur for heltid i kommunen, skriver Tor Arne Gangsø i en e-post til Utdanning.

Dette tillegget treffer ikke lærerne. Et sær-

Foto: Privat

Det står ingen steder i vårt vedtak at lærerne skal prioriteres ned.»

Ragnhild Haagenrud Moen, ordfører

lærerne ned, er ikke tatt

Foto: Eivind Semneset

BAKGRUNN

Som forberedelse til lønnsoppgjøret 2022 sendte KS ut debatheftet «På samme lag» til alle fylkeskommuner og fylker som er medlem i KS.

Det er disse debattene KS sentralt viser til når de snakker om sitt mandat.

Ett av spørsmåla i heftet som KS ber de politiske organa i kommunene og fylkeskommunene diskutere, er: «Bør KS søke å gi alle arbeidstakere med sentral lønnsdanning en så god, generell lønnsutvikling som mulig, eller ønskes en omfordeling med tydeligere oppprioritering av enkelte stillingsgrupper framfor andre? I så fall hvilke?»

ke signaler

skilt lønnstillegg til gruppene med lengst utdanning og erfaring skal kompensere for det. 98 prosent av dette tillegget går, ifølge Gangsø, til lærerne.

Avviser at lærere er nedprioritert

Tillegget skal gi lærerne samme prosentvis uttelling som sykepleiernes turnustillegg.

– Lærerne får de samme lønnstillegga som andre med like lang utdanning. Dette er etter vårt syn ingen nedprioritering, sier Gangsø til Nord-Odals ordfører Ragnhild Haagenrud Moens påstand om at debatten om ikke å prioritere lærere ikke er tatt.

– KS og LO, Unio YS og Akademikerne ble enige om en klar rekrutteringsprofil. En nyutdanna lærer får en garantert startlønn på

563.800 kroner, skriver Gangsø.

Til Thore Johan Nærbøes påstand om at KS har gitt seg sjøl mandat for lønnsforhandlingene gjennom en lite demokratisk prosess, svarer Gangsø at tre av fi e kommuner har behandla forhandlingsmandatet for KS politisk, at det er svært bredt og solid forankra og at de folkevalgte fritt kan gjøre sine egne vurderinger og vedtak om mandatet.

Hensyn til kryssende krav

– Innspilla fra kommunene i Innlandet er ulike i form og innhold, så her tar Nærbø feil, skriver Gangsø.

– Det er mulig han viser til behandlinga av heftet hos fylkesmøtet i KS Innlandet, som uten at jeg veit det sikkert kan ha vært basert

på et vedtaksforslag som var formulert administrativt, legger Gangsø til.

Han minner om at alle ansatte i KS er i samme tariffområde, og at alle forhandlings-sammenslutningene, som representerer nær hundre yrkesgrupper, forhandler samtidig.

– Dette legger opp til å fin e løsninger som tar hensyn til kryssende krav. Slik får vi mulighet til å løfte hele laget, og gi lønnsoppgjøret en profil. I år løfter vi alle unge og nyutdanna, skriver Gangsø.

– Når alle stillingsgrupper med like lang utdanning gis like lønnstillegg kjenner vi oss ikke igjen i påstanden om at vi setter grupper opp mot hverandre, avslutter KS-direktør Tor Arne Gangsø.

En lærer krysser sitt spor

Clemens Saers er læreren som i 2014 ble skadet for livet av en elev. I åtte år kjempet han for en unnskyldning og økonomisk kompensasjon fra Oslo kommune, før han lyktes.

Tekst og foto: Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

I august kom boka «Lærer på liv og død» ut, ført i pennen av forfatter Knut Lindh. Der forteller Clemens Saers om barndommen, oppveksten og sine 50 år som lærer. Han er født i Nederland, vokste opp i Sverige og kom til Norge tidlig på 1970-tallet. Nå er han på en foredragsturné om boka og om hvordan han mener læreryrket har endret seg.

Saers er tilbake i Aurland, der han fikk sin første lærerjobb i Norge i 1973. Tåkeskyene ligger som et teppe over fjellene, og det er lett regn i lufta nede i kommunesenteret Aurlandsvangen. Idet mørket siger på ute, fylles kinosalen opp. Flere kommer fram og håndhilser. Tidligere kolleger og elever har møtt fram. Clemens Saers ønskes velkommen av Terje Horvei, hovedtillitsvalgt for KS kommune i Utdanningsforbundet Aurland.

Fra Stockholm til Aurland

Saers åpner med å fortelle om sin vei inn i læreryrket. Det begynner med at broren Hans ber ham ta noen vikartimer i den innvandretette drabantbyen Rinkeby, nord i Stockholm i 1971. På den tiden studerer Clemens historie, samfunnsfag og religionskunnskap. Som innvandrers selv følte han seg hjemme blant elevene, og det var der han bestemte seg for å bli lærer.

Det overordnede temaet for foredraget er

vold i skolen. Han forteller også om voldsepi-soden han ble utsatt for i 2014. En 18-årig elev tok halsgrep på Saers, vred om strupehodet og påførte ham varige skader på stemmebåndene og posttraumatisk stressyndrom.

– Da jeg i ettertid leste Børge Skålands av-handling om vold i skolen, der han skriver at lærere skammer seg etter å ha blitt utsatt for vold, gikk det en faen i meg: Jeg skal ikke utvikle skam. Så tok jeg fram mitt våpen: pennen.

Gjensyn på gamleskolen

Dagen etter foredraget i kinosalen har Clemens invitert seg selv til sin tidligere arbeidsplass, Aurland barne- og ungdomsskole. Elevene på «mat og helse» har laget nydelig suppe til ære for gjesten. Snart dukker både gamle minner og tidligere elever og kolleger opp.

Ingrid Almenningen var kollega det året Saers kom til Aurland. Rett etter begynte hun på lærerskolen. Siden har hun undervist. Det gjør hun fortsatt, en dag i uka, selv om hun nå er fylt 70 år. Saers' tidligere elev Harald Winjum kommer også til personalrommet. Nå er han lærer her.

Olav Terum, kroppsøvlingslærer og tillits-valgt for Utdanningsforbundet, var også Saers' elev. Han minnes uteaktiviteter og et strengt re-gime for snøballkasting. Selv om Saers snakket

Det gikk en faen i meg: Jeg skal ikke utvikle skam.

Clemens Saers

Clemens Saers foran skolebygget i kommunesenteret Aurlandsvangen, der han fikk sin første lærerjobb i Norge og har gode minner fra.

svensk da han kom, synes ikke Terum han var vanskelig å forstå.

På møterommet er det god stemning da Saers forteller rektor Henriette Gustavsen og Terum om minnene han har fra Aurland. Saers rakk akkurat å oppleve at skolen flyttet inn i sine nåværende lokaler. I mai 1974 var han med på å bære møbler og materiell over hit.

Litt senere på dagen har Saers avtale med ordfører Terje Skjerdal. Han var sjetteklassing skoleåret 1973/74 og fikk Saers som lærer.

Skjerdal viser Saers rundt i det gamle skolebygget, som ble til barnehage da skolen flyttet ut.

– Her var personalrommet, husker Saers.

Det fungerte også som røykerom. Det likte

Saers dårlig. Men kollegene mente de var i sin fulle rett til å røyke inne. Da kjøpte Saers og en kollega inn et par fete cubanske sigarer og dampet intenst. Det medførte at lærerrådet innførte røykeforbud.

Skjerdal låser Saers inn på bedehuset. For ettersom skolebygningene var fulle, ble bedehuset tatt i bruk som klasserom. Hit kommer også Reidun Skahjem for å vise oss rundt. Hun leide ut hybel til Saers da han og broren først kom til Aurland.

– Jeg husker det kom brev til det noen trodde var «ekteparet Saers», siden jeg har «Maria» som mellomnavn, minnes han.

– Ja, det husker jeg godt, sier hun og ler.

Inne på bedehuset minnes Saers at en av elevene har med seg en rifle som han legger ved siden av pulten sin. På spørsmål fra Saers om hva han skal med den, er svaret at han vil slippe å dra hjem og hente den før han skal på reinsdyrjakt. Samme elev hadde også med en stor kniv. Da Saers nærmer seg pulten hans, med et blikk på kniven, sier eleven at han må ha noe å kvesse blyanten med. Ordfører Skjerdal ler hjertelig.

– Han og jeg drar fortsatt på jakt sammen!

Barneår i Nederland

Clemens Saers er den sjettede i en søskenflokk på femten. Han blir født i den nederlandske

Clemens sitter fordypet i den svenske avisen Dagens Nyheter i personalrommet på Aurland barne- og ungdomsskole i 1973. Foto Bjørn Vegard Johnsen

landsbyen Loosdrecht i 1951. Faren pendler til Rotterdam og jobber som optiker om dagen og fjernskriveroperatør om kvelden.

Men i 1954 står faren uten jobb. Så tilbys han jobb som optiker i Glasögonhuset i Gävle i Sverige. I 1956 pakker familien eiendelene sine og blir innvandrere i et nytt land. Barnas strev med å ta vare på hverandre og skolegangen blant strenge katolske nonner gir innblikk i en tid, et liv og en oppvekst som er fjern for mange barn på samme alder.

Lærerjobb i Norge

Clemens uteksamineres fra Universitetet i Stockholm i 1973 som den yngste cand.mag. i Sverige noensinne. Han er 21 år og har fått undervisningskompetanse. Men for å få fast jobb i norsk skole, trenger han pedagogisk seminar.

Så etter ett år i Aurland går turen til Bergen. Etter noen år går ferden videre til Oslo. Han får jobb på Persbråten videregående skole, der han også blir tillitsvalgt.

Da han i 2013 søker seg til Oslo Handelsgymnasium, er planen noen rolige år før pensjonisttilværelsen. Men det er her angrepet på ham skjer.

Etter voldsepisoden er Saers fast bestemt på ikke å sykmelde seg, men følge elevene sine fram til sommerferien. Han har nesten ikke stemme, men hvisker til en elev som gjentar det han sier høyt. Få dager etter overfallet kalles han inn til rektors kontor. Her møter han jurist Ragnhild Holm fra Utdanningsetaten, som ifølge Saers sier: «Vi har vitner på at du overfalt en elev her på skolen i forrige uke».

Til dette sier Holm til Utdanning: «Opplys-

ningene fra vitner var sprikende, og det var derfor vanskelig for oss på det tidspunktet å fastslå hva som hadde skjedd. Nøyaktig hva jeg sa i møtet med Saers, husker jeg ikke. I ettertid ble hendelsen etterforsket av politiet, de har jo helt andre metoder de kan ta i bruk og eleven ble senere dømt for forholdet.»

– Det verste var ikke selve voldsepisoden, men hvordan skoleledelsen og fle e lærerkolleger vendte seg mot meg, demoniserte meg og anklaget meg for å være rasist, siden eleven hadde innvandrerbakgrunn, sier Saers.

Eleven ble ikke bare dømt for angrepet på Saers, men også andre tilfeller av vold og trusler. I tingretten ble eleven dømt til fengsel i seks måneder, men lagmannsretten reduserte straffen til to måneders fengsel og 120 timer samfunnsstraff på grunn av lang behandlings-

Ordfører Terje Skjerdal er omviser for Saers sammen med Reidun Skahjem, som leide ut hybel til Clemens og broren Hans.

På skidag med elever sammen med kollegene Ingrid Almenningen og Terje Hareide vinteren 1974. Foto: Bjørn Vegard Johnsen

Latter og gjensynsglede idet Olav Terum, tidligere elev og nå kroppsøvlingslærer, dukker opp på personalrommet.

tid. Han måtte i tillegg betale Saers 152 000 kroner i erstatning. Deretter gikk Saers til søksmål for å få en unnskyldning og erstatning fra arbeidsgiver. Men Borgarting lagmannsrett konkluderte med at kommunen ikke handlet «grovt uaktsomt», og Saers ble idømt saksomkostninger.

Clemens Saers forsøkte å ta saken både til Høyesterett og Den europeiske menneskerettighetsdomstolen, men begge steder ble saken avvist.

Satte seg i gjeld

Da voldsepisoden fant sted, hadde Saers meldt seg ut av Utdanningsforbundet og var på vei over i Norsk Lektorlag. Derfor hadde han ikke krav på gratis juridisk bistand, men måtte betale advokat selv. I etterkant har han meldt

seg inn i begge organisasjoner.

Den 21. september i år får Clemens Saers et etterlenget brev i e-post fra Oslos ordfører, Marianne Borgen (SV). I brevet står det:

«Kjære Clemens Saers! Som ordfører vil jeg på vegne av bystyret og hele Oslo kommune beklage at du ble utsatt for en alvorlig voldshandling mens du utførte ditt arbeid i kommunen. Jeg vil også beklage måten du har blitt behandlet på i tiden etter overfallet.»

Natt til 24. september 2022 tikker det inn 350 000 kroner fra Oslo kommune på kontoen til Saers. Bystyrevedtaket fra 27. april er endelig effektivt.

Til sammen hevder Saers å ha brukt 1,7 millioner kroner. Men en kronerulling med bidrag fra rundt 3300 personer, fle tallet av dem lærere og elever, har gitt ham økonomisk støtte.

Den 2. oktober 2022 gjenstår det en gjeld på 196 275 kroner, ifølge Saers.

– Denne høsten kom nyheten om at Oslo kommune bevilger 15 millioner kroner til å gi alle ansatte i Oslo-skolen fysisk opplæring i å håndtere vold og trusler. Ser vi en endring?

– Det er bra, men min kamp fortsetter til vår arbeidsgiver tar vare på alle. For selv om retten slo fast at vi har rett til å bli informert om voldelige elever, sviktes lærere fortsatt hver dag; av politikere, byråkrater og fagforeninger. Fortsatt går lærere på jobb i frykt for voldelige elever, sier han.

– Mange spør om jeg er en bitter mann. Svaret er nei. Jeg er en lykkelig mann, fastslår Saers som etter å ha vært sensor helt fram til i fjor, nå er pensjonist og har fått bedre tid til familie, venner og særlig barnebarna.

Kunsten å bryte grenser Tverrfaglig læring i skolen

Dag Johannes Sunde,
Hans-Marius Fløtre Christensen og
Lisbeth Helgesen (illustrasjoner)
Universitetsforlaget
200 sider

Styrker troen på tverrfaglighet og

Lærere ble kastet ut i en digital skolehverdag med nye utprøvinger og pedagogiske erfaringer som det kanskje ville tatt flere år å komme til om ikke covid-pandemien krevde det. Dette er også et eksempel på livsmestring.

Anmelder: Hilde Eskild, lærer og forfatter

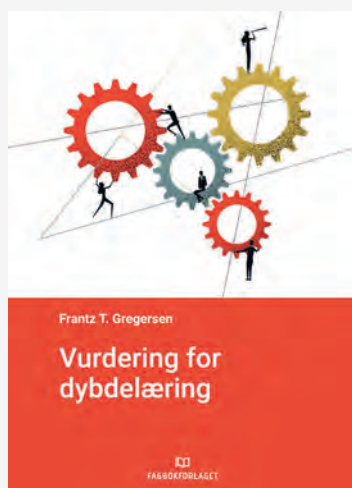
Hovedformålet med «Kunsten å bryte grenser» er å stimulere alle skoler og lærere til å jobbe tverrfaglig. Den ser tiltalende ut med nydelige og kloke illustrasjoner av Lisbeth Helgesen. Under 200 sider er overkommelig lengde. En kjapp flipp viser at den er oversiktlig. Likevel skred jeg til lesningen med en viss skepsis. Er dette enda en akademisk bok som ikke våger å være så «triviell» at den tar tak i lærernes hverdag på matnyttig måte?

Det er den ikke! Boken er skrevet av erfarne skolefolk som både liker og kan skole. Forfatterne har hentet inspirasjon fra sin egen lærergjening, egne kollegier og fra mange skolebesøk. «Kunsten å bryte grenser» er en bok som informerer og inspirerer hvis du er villig til å investere tid i den.

Forfatterne forklarer grundig hva tverrfaglig-

het er, begrunner hvorfor det er viktig, og de gir eksempler på hvilke muligheter det gir. Vi får eksempler på hvordan vi kan jobbe med læreplanen i hverdagen, og hva slags læringsprosesser vi kan dra nytte av. Hvordan kan vi vurdere tverrfaglig arbeid? Hvordan får vi dette til å gå opp med skolehverdagens ressurser, og med timeplaner utformet etter undervisningspersonalets tilknytning til fag? Kort sagt: Hvordan skal vi mestre dette i skolehverdagen vår?

Forfatterne vender stadig tilbake til at tverrfaglighet er en måte å tenke og jobbe på. Det handler om en grunnleggende holdning til læring. Det legger til rette for dybdelæring, eller, for å si det litt mindre «læreplansk»; varig forståelse. Skole handler ikke først og fremst om mestring av fag, men om mestring av tilværelsen. Skole

Vurdering for dybdelæring

Frantz T. Gregersen
Fagbokforlaget
85 sider

Den nyttige djupnelæringa

Denne boka tar opp omgrepet djupnelæring, knytt til Kunnskapsløftet 2020. Det er eit viktig omgrep som godt kan ligge i bakhovudet i all undervisningsplanlegging.

Anmelder: Kirsten Flaten, Høgskulen på Vestlandet

Forfattere nyttar Kunnskapsdepartementet sin definisjon av djupnelæring. Denne inneber at eleven utviklar kunnskap og forståing for omgrep, metodar og samanhengar i fag, og reflekterer over si eiga læring. Omgrepsavklaringane er konkrete og forståelege. Kompetanse inneber kunnskap og ferdigheiter, og dessutan evne til refleksjon og kritisk tenking. Forfattere meiner djupnelæring og kompetanse er tett relatert til å gjere vurderingar i fag, som vist til i Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 (LK20).

Lesaren vert minna om at vurdering er eit maktmiddel som styresmaktene og lærarane har. Teksten oppfordrar til variasjon i vurdering, så alle elevar kan vise sine ferdigheiter og kunnskap. Omgrepet *washback* handlar om kva påverknad vurdering har på undervisning og læring. Er vurde-

ringa å telje poeng, vil elevane få kjensla av at alt kan vere anten rett eller feil, og den reflekterande delen av læringa vert ikkje vareteke. Vurdering i kroppssøving der læraren berre målar lengda eleven kastar med poeng utifrå meter og centimeter, vert omtalt som ei effektiv utrydding av djupnelæring. Det er ulike nivå i vurderingsarbeidet, der skulenivå handlar om tolkinga av vurderingsforskrifter. På klassenivå er det læraren sine verdiar som vert reflektert. Elevane vert påverka av undervisninga, læremidla og vurderingsformer. Ei god og integrert læring fordrar at læraren har reflektert over si eiga rolle, undervisning, læremiddel og vurderingsformer som vert nytta.

Nyare omgrep som folkehelse og livsmeistring skal vere tverrfagleg. Teksten er i hovudsak retta mot fagområda norsk, matematikk, samfunnsfag og kroppssøving, med eksempel på korleis ein kan sikre djupnelæring. Teksten gir døme på kva

livsmestring

handler om å være menneske i den verden vi lever i. Det tverrfaglige temaet *folkehelse og livsmestring* har fått et eget kapittel. Vi er vel stort sett enige i at dette er noe av det viktigste skolen kan ta tak i, men hvordan? Hva er det lurt å gjøre? Hva bør vi absolutt ikke gjøre?

Når hverdagen tar oss, trenger jeg metodikk. Det er vel og bra med god overbygning for det vi gjør, men det er hverdagen og måten vi utfører jobben vår på, som teller. De fine ordene ligger som en viktig inspirasjon, men de aller fleste av oss trenger praktiske tips.

Jeg finner mange gode ideer her. De står i egne rammer. Det er til og med en oversikt over dem med sidehenvisning bak i boka. Slikt liker jeg. Da blir det ei bok jeg kan ta med til teammøtet. Da kan jeg slå opp og dele og inspirere kolleger og elever. Mange av disse rammene er som en liten presang. Jeg får lyst til å teste ut med det samme.

Etter å ha lest denne boken, har jeg fått troen på at tverrfaglighet er med på å føre til livsmestring. Både min og elevenes.

undervisninga kan dekke og heldige og uheldige måtar å vurdere på.

LK20 er ein raud tråd, med innføring i tolking av dokumentet. Eksempel viser ein rektor sitt syn på styringsdokumentet, og kva Ludvigsen-utvalet meiner. Her er eit spark til utvalet si tru på djupnelæring som eit vedundermiddel. Internasjonal forskning av Michael Fullan vert trekt inn, der kjernen i omgrepet ligg i dei seks c-ane: creativity / kreativitet, citizenship / medborgarskap, character / karakter, communication / kommunikasjon, critical thinking / kritisk tenking og collaboration / samarbeid. God djupnelæring fører til gode kommunikasjons- og samarbeidsevner, og meistring av kritisk tenking. Norske forskarar vert trekt inn, med ei tolking tett opp til Fullan, men med nyansar, som kroppsleg læring og kjenslene si rolle.

Kvart kapittel vert avslutta med oppgåver, som kan nyttast individuelt og grupper. Bruk av refleksjon gjennomsyrrer teksten, og er eit eksempel på å leggje opp til djupnelæring. Boka høver særleg for pedagogar frå 5. trinn til vidaregåande skule.

MINE FAVORITTER

Alberte og Jakob
Cora Sandel (1926)

Savnet etter selvrealisering

Skjønnlitteratur: Fortellingen handler om søsknene Alberte og Jakob, som bor nord i landet på begynnelsen av 1900-tallet. Søsknenforholdet er nydelig skildret, men sterkest inntrykk gjør Albertes lengsel etter å realisere seg selv. Det er kun broren som får gå på skole, og hun lengter etter varme og lykke.

Their Eyes Were Watching God
Zora Neale Hurston
(1937)
norsk oversettelse:
Blikket var vendt
mot Gud (Cappelen
Damm 2022)

Veien til indre styrke

Skjønnlitteratur: Dette er en nydelig kjærlighetsfortelling fra Florida i 1920-årene. Vi følger unge Janie som drømmer om lykke, men det skal tre ekteskap til før hun finner sin styrke og kjærligheten til seg selv. Med et lyrisk språk og bruk av dialekt, har Hurstons roman vært til stor inspirasjon for mange.

Mjøsa rundt med mor
Bjørn Hatterud
(2020)

Varm fortelling om vansker

Sakprosa: Hatterud skildrer hjembygda ved Mjøsa med varme i denne sakprosa-boka, og han kaller den en «livsreise». Fortellerstemmen er personlig, og reisen rundt Mjøsa fungerer som en rammefortelling. Leseren får innsikt i en oppvekst med funksjonsnedsettelse og homofil legning, og nådeløs mobbing.

Ada Bråthen Øye

lektor ved Gjøvik videregående skole

Debattinnlegg kan ha en lengde på opptil 7000 tegn (inkludert mellomrom). Husk tittel og ingress.

Tips: Både tittel og ingress bør være konkrete og gi uttrykk for en mening.

Oppgi navn og telefonnummer når du sender inn innlegg. Legg gjerne ved et digitalt portrett (minimum 0,5 MB), med navn på den som har tatt bildet.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere og kutte i bidragene.

Meningene dine er viktige for oss!

Send ditt bidrag til:
debatt@utdanningsnytt.no

STREIKEN 2022

Fra samfunnsstøtte til First Price

Streiken er over, og vi har ikke bare rykket tilbake til start, men noen plasser før start.

Uten friske midler på bordet og virkningstidspunkt for ny lønn fra når streiken ble oppløst, står vi med skjegget lengst nede i postkassen, og det er ingen, absolutt ingen som vil hjelpe oss ut av uføret.

Vi har et utidig skille mellom «partene» og «politikkerne». De som kaller seg «politikkerne» har abdisert totalt fra lærernes situasjon. Triste

politikeransikter bak mikrofonene gjør ikke avstanden mellom lønnsutviklingen og prisutviklingen mindre.

Både kunnskapsministeren og arbeids- og inkluderingsministeren snakket til mikrofonene som om begge partene, fagforeningene og KS har like mye skyld i den fastlåste situasjonen. Snakk om å toe sine hender til blods. Arbeids- og

Jeg tror at KS med vitende og vilje vil ha færre og mindre kompetente lærere i skolen. Billig er bra. Vi er snart First Price Teachers alle sammen, skriver innsenderen.

Foto: Ylva Tøngren

e Teacher

inkluderingsminister Marte Mjøs Persen snakket til partene som om hun er fornærmet over at de ikke har klart å ordne opp, slik at regjeringen (den voksne) må ordne opp for partene (de krangelende barna). Dette er bare en uke etter at arbeidslivsdirrektør Tor Arne Gangsø fra KS snakket til lærerne som om vi var barn, da han kom med en mislykket analogi om å dele en kake i et selskap. Tror han virkelig at vi er så enkle i hodet at vi plutselig skal innse hvor urimelige vi er, bare han gjør fremstillingen enkel nok?

Vi har skjont det nå: Tankene om lærerne er på

et historisk bunnivå. Arbeidsgiver vil ikke gi de med mest utdanning og mest erfaring en alminnelig lønnsutvikling. I alle mulige sammenhenger snakker KS' gallionsfigurer rosende om alle i skolen, bortsett fra lærerne. Å få rett over til sammen fire prosent lønnsutvikling på to lønnsoppgjør er en hån og en massiv underkjenning av meg og alle andre med de lengste utdannelsene og ansiennitetene.

«Se fremover»

Gangsø vil nå at vi skal «se fremover». Hvorfor skal vi det, uten å granske det som skjer og har skjedd? Hvorfor ikke se bakover og sidelengs, og se hvordan KS har bygget ned og spilt en hel lærerprofesjon ut på sidelinjen, både med tale og tall.

Ingen ting tyder på at dette vil endre seg i overskuelig fremtid. Etter Gangsø får vi en ny i front i KS, godt betalt for å holde lærerne på plass så lenge som mulig, deretter kommer det enda en ny, og så videre. I dette klimaet, der vi er marginalisert og trakkett på av et aggressivt KS, støttet av en passiv-aggressiv regjering med rene hender, har vi en nasjonal ambisjon om «tillitsreform».

Det går virkelig an å le mens tårene spruter. KS har aldri villet gi oss tillit, de vil at kommunene skal ha tillit, men at denne tilliten stopper i god avstand til lærerne. Tillit til at man lokalt vet best om hva man kan pålegge lærerne, ja se det er en reform KS kan like.

Streiken varte nok uventet lenge for dem, men de hadde ikke gitt et øre om vi hadde streiket til jul. Det er rimelig kynisk av dem, men kanskje lett når man kan kose seg over sparte lønnsmidler og når man egentlig ikke har egne tanker om hva som faktisk gir kvalitet i skolen. Kvalitet dikteres i den virkelige verden av en god kombinasjon av gode rammevilkår, høy kompetanse og sterke profesjoner.

Lønn, arbeidstid og faglig autonomi

Rammevilkårene handler om lønn, arbeidstid og faglig autonomi. KS har aldri trukket i samme retning som lærerne på noen av disse tre områdene. Motstand, motstand, motstand, det er det eneste vi kjenner fra KS' side, som om vi skulle ha fordekte motiver for å bli lærere, og de verste av lærerne; ja, de blir tillitsvalgte.

Lærerens faglighet og autonomi har alltid vært en trussel for KS. Vi kan ikke regne med noe annet enn at de vil fortsette å sette alle mulige kjepper i hjulene for at vi skal utvikle profesjonsfellesskapet vårt i retning av større faglig og didaktisk handlingsrom. De har nå vist at de ikke

stoler et fnugg på oss, og den tror og håper jeg de får kraftig i retur. Selv om KS' siste forslag blir stående, der de nyutdannede skal lokkes med en større lønnsvekst enn de erfarne, har all den underkjenningen og nedsnakkingen vi har opplevd, en langt større effekt på neste års søkertall til lærerutdanningene enn 8 prosent lønnsvekst til de ferskeste.

Jeg tror at KS med vitende og vilje vil ha færre og mindre kompetente lærere i skolen. Billig er bra. Vi er snart First Price Teachers alle sammen.

Med tvungen lønnsnemnd har ikke vi lærerne lenger tillit til at våre krav til rammevilkår blir tatt alvorlig. Tvungen lønnsnemnd innebærer en omvendt tillitsreform. Min tillit til politikerne og KS er totalt reformert, deformert, ja kanskje helt destruert. Jeg stoler ikke på at en eneste politiker er villig til å satse annet enn tomme ord på oss. Ord kan vi ordne selv.

Det er ingen grunn til at vi skal ha tillit til verken KS eller regjering, om nå denne lønnsnemnden gjør som lønnsnemnder gjør: gir arbeidsgivers siste tilbud form av fasit. KS har nå offisielt knust streikeinstituttet, noe de ikke hadde gjort om de brydde seg om skolen og tok oss på alvor som en part som ønsker det beste for elevene. Partssamarbeid er ikke å pulverisere den andre part.

Roar Ulvestad

lektor i norsk og tillitsvalgt i Utdanningsforbundet

Partssamarbeid
er ikke å
pulverisere den
andre part.

Roar Ulvestad

PEDAGOGIKK

En unnskyldning til mine tidligere elever

Alle som fulgte med i lærerstreiken vet nå at én av fem «lærere» i norsk skole ikke er lærere i det hele tatt. Jeg var en av disse, og for det skylder jeg mine tidligere elever en unnskyldning.

Etter videregående fungerte jeg i praksis som lærer i omtrent 80 prosent stilling ved en ungdomsskole. I dag er jeg utdannet lærer, og innser

Ill. foto: Erik M. Sundt

Til mine tidligere elever: Jeg var ikke lærer, og jeg beklager at det gikk ut over dere, skriver innsenderen.

nå hvor mye galt jeg faktisk gjorde.

Misforstå meg rett. Jeg handlet i god mening, hadde et godt forhold til elevene, og relativt god kontroll over pensum, sett bort fra noen timer i tysk. Likevel var jeg ingen god lærer:

Daglig fratok jeg elevene mine muligheter til å oppleve mestring. Jeg gjorde det fordi jeg ønsket å hjelpe dem, lære dem, og ikke minst for at de skulle slippe å føle at de ikke fikk til. Jeg «overhjalp» i stedet for å veilede elevene til selv å finne svar og oppleve mestring. Rett og slett fordi jeg ikke visste bedre.

Jeg fratok også mange av elevene et trygt læringsmiljø med tydelige rammer, hvilket jeg nå vet at er viktig for elevers læring. Jeg gjorde jo heller ikke dette for å være slem. Jeg trodde jeg bygde gode relasjoner og laget en avslappet stemning i klasserommet, men elevene fikk en kompis, ikke en trygg voksen, og dermed heller ikke et trygt og forutsigbart læringsmiljø. Rett og slett fordi jeg ikke visste bedre.

Tilpasset undervisning, eller differensiering, som jeg nå vet at det heter, er et annet kapittel. Dette ble gjort på sparket etter at eleven hadde buttet og møtt den faglige veggen. En klassisk feil som kan ha ødelagt elevens mestringsforventning, og dermed hindret læring – ikke bare

akkurat den timen, men i faget på lang sikt. Rett og slett fordi jeg ikke visste bedre.

Når det gjelder det faglige kunne jeg pensum, men jeg kunne ikke fagene, og det er det stor forskjell på. De fleste av oss kan lese oss opp i elevenes pensumbøker et kvarters tid før timen, og deretter formidle det vi har lest. Dette er imidlertid langt ifra det samme som å kjenne faget godt nok til å kunne legge det frem på flere ulike måter, tilpasset elevgruppens forutsetninger, og svare på uforutsette spørsmål med noe annet enn «jeg skal google det».

Derfor til mine tidligere elever: Unnskyld! Jeg visste rett og slett ikke bedre. Jeg var ikke lærer, og jeg beklager at det gikk ut over dere.

Til dere foresatte, KS og andre som ikke anser det som særlig problematisk at barna deres undervises av ungdom uten lærerutdanning: Vær så snill å åpne øynene. Vi kan ikke la hver 5. elev bli fratatt mestringsfølelse, tilpasset undervisning, faglig engasjement og trygt læringsmiljø fordi vi ikke har råd til lærere som er lærere i et av verdens rikeste land.

Sandra Bronn Aaslund

utdannet lektor i realfag,
kontaktlærer ved Lunner ungdomsskole

Visste du at
annonser
hos oss
sees av
276 000
lesere?

Bestill annonser nå

annonsefrist/utgivelsesdato

12	5. oktober / 21. oktober
13	26. oktober / 11. november
14	16. november / 2. desember
1	14. desember / 13. januar
2	25. januar / 10. februar

Kontakt:

Mona Jørgensrud
i HS Media.
mj@hsmedia.no

Annonse-
informasjon:

YRKESLIV

Mer fritid heller enn lønn?

Ingen tvil om at lærere gjør en utmerket jobb for landets barn. Respekten for yrket, særlig blant foreldre og mediene, er synkende. Er den beste, og eneste, løsningen høyere lønn? Jeg tror ikke det.

Jeg tror heller yrket er tjent med høyere konkurranse om gode karakterer for å få jobb, samt mindre jobb. Man kunne redusert leseplikten til 20 timer i grunnskolen og mindre tid til all verdens møter.

Høgskoler og universitet har lav leseplikt. Der er statusen til lærerne høy. Lønnen er ikke særlig høy, men lærerne har god kompetanse og verdsettes for dette.

Lærere jobber for å fremme det tverrfaglige

temaet Bærekraft og utvikling. For å nå klimamålet bør derfor alle redusere sitt forbruk. Selvsagt vil vi ha høyere lønn, men hvorfor ikke heller lytte til miljøbevegelsen og Miljøpartiet De Grønne. Da går lærerne foran som forbilder og velger fritid foran lønn!

Lars Mæhlen

lærer, Skjetten

Selvsagt vil vi ha høyere lønn, men hvorfor ikke heller lytte til miljøbevegelsen og Miljøpartiet De Grønne og velge fritid foran lønn, skriver innsenderen.

Foto: Inger Stenvoll

DET LILLE EKSTRA

Gjennom kopieringsavtalen kan skolene supplere læremidlene ved å kopiere fra for eksempel bøker, aviser og innhold på internett. Slik kan lærerne tilpasse undervisningen, være oppdatert, dekke spesielle emner, søke inspirasjon eller skape en personlig vri på et opplegg.

Vi snakker om «Det lille ekstra».

Kopinor

Les mer på kopinor.no/skole

TIL «NORSKEKSAMEN – ELLER KORLEIS FLYTTE EIT FJELL» I UTDANNING 11

Ikkje skyt medspelaren din, Roar!

Roar Ulvestad skriv som vanleg godt i kronikken «Norskeksamen – eller korleis flytte eit fjell» i Utdanning 11/2022, side 40-42. Likevel meiner eg at han bommar på nokre vurderingar om norskeksamen og av norsk lærarlaget.

Det er mogleg å vere skeptisk til tre oppgåver på eksamen og til analytisk vurdering av eksamen, utan å ha overdrivne sure oppstøyt i møte med alt nytt. Det kan godt vere at motstanden mot endringar kjem av konservative haldningar til faget, men eg meiner det finst velfunderte grunnar til å ytre seg negativt om forslaget som ligg på bordet.

Læreplanane vart endra etter ein deltakande og transparent prosess, samtidig som det ikkje var mandatet til læreplangruppene å formulere noko om eksamen, noko Ulvestad har vore inne på før i «Dagseksamen – den siste dinosaur», på Utdanningsnytt.no 21. februar i år.

Ved å sjå læreplan og eksamen i ein heilskap, med røynde folk frå profesjonen om bord, kunne ein fått til det Ulvestad formulerer som «ein eksamen som målar det vi driv på med i skulen [...]». Etter læreplanarbeidet vart det stilt om eksamen frå Utdanningsdirektoratet (Udir). Einskilde drypp viste at den opne prosessen var bytta ut med det paradoksalt motsette. Opp av hatten kom tre oppgåver og analytisk vurdering, utan den store involveringa frå profesjonen.

Som referert av Ulvestad, kom det mange reaksjonar. Situasjonen no er at eksamen på vidaregåande trinn 3 (vg3) for våren 2023 har to oppgåver. Grunngevinga for to oppgåver til våren er ikkje at ein har reversert arbeidet, men at ein var for sein til at det var forsvarleg med ny eksamen våren 2023. Til dømes såg endelege eksempeloppgåver ut til å komme no i desember. Ei klok avgjerd av Udir. For 10. klasse og vg2 yrkesfag vert det likevel tre oppgåver våren 2023, slik det truleg òg vert for vg3 våren 2024.

I vår vart det i regi av Udir gjennomført ein prøvesensur med over 100 sensorar. Prøvesensuren skulle mellom anna måle forskjell mellom analytisk og holistisk vurdering. Deler av resultatet vart presentert i september; dei som var heldige å få vere med på arbeidet fekk sjå litt bakom forhenget. Kva som endeleg skjer med vurderinga av

Faksimile fra Utdanning 11.

eksamen heng i den tunge lufta bak dei stengde dørene hjå Udir.

I tillegg til den lukka prosessen er eg òg kritisk til fleire kortsvarsvarsoppgåver. «Eksamen er jo den eigentlege læreplanen, som i (altfor) stort monn dikterer det vi gjer i klasserommet», skriv Roar Ulvestad. Det ser me eit godt døme på i den noverande eksamensforma, der me har kanonisert eit kortsvar. Med tre korte oppgåver på eksamen vert kortskrivingspåverknaden større på faget. Fordjuping, refleksjon, kreativitet og å arbeide over tid får trongare kår når krav til førebuing til eksamen og verknaden av eksamensførebuinga slår over ende gode intensjonar i læreplanen.

Også vurderinga av eksamen vil påverke faget. Ei analytisk vurdering av så komplekse produkt som tekst er svært vanskeleg. I forsøket med analytisk vurdering no i vår, brukte eg lang tid på å sette poeng på einskilde delar i tekstane. Det er sjølvsagt mykje som vil komme til å bli betre i ein endeleg versjon av analytiske vurderingsmatriser til eksamen. Likevel har forslaget to klare problem: 1) Uansett kor omfattande eit skjema vert, vil det ikkje kunne fange opp all kvalitet i ein kan-

didat sin tekst. Det vil alltid vere noko eleven har fått til, som skjema ikkje rommar. 2) Uansett kor klare kriterier ein har i skjema sitt, vil ein sensor si vurdering vere ei tolking av desse; to sensorar vil ikkje vurdere likt, trass i same skjema. Til slutt er me attende til ei holistisk vurdering som baserer seg på fagleg dømmekraft. Den krafta meiner eg er sterk i lærarlaget.

Fjellet som Ulvestad meiner ikkje kan flyttast er ikkje eksamen, men Udir. Me får ein kortsvars- og avkryss-prøve som har som mål å kunne vurderast analytisk. Det svarar ikkje på ønska Ulvestad har for eksamen.

Eg vil helse ein ny eksamen i norskfaget velkommen når profesjonen får delta aktivt i prosessen, når arbeidet ikkje er tufta på forskning på halvgjort arbeid (les: rundetidene i sensorarbeidet) og når forslaget heng saman med læreplanen. Før det er eg ein av dei konservative lærarane som vil be seg unna at ein tuklar for mykje med det eksisterande, utan å forbetre det.

John Martin Høines
lektor i norsk

Nyutdannede lærer: Ikke la deg lure!

Da jeg skulle begynne som lærer, sa noen til meg at tiden i klasserommet var den beste tiden på jobb.

De sa: «Hvis jeg ikke hadde trivdes bedre i klasserommet enn med å sitte og planlegge timer og fylle ut skjema, hadde jeg ikke hatt noe her å gjøre.»

Jeg hadde det året noen svært utfordrende yrkesfagklasser i naturfag. Jeg kjente at jeg trivdes bedre med å planlegge undervisningen, finne engasjerende aktiviteter, lage planer fremover, og å fylle ut skjema, enn å være i klasserommet og prøve å tvinge gjennom mitt opplegg med elever som strittet imot hvert skritt.

Jeg tenkte at jeg kanskje burde slutte som

lærer. Jeg søkte jo tilflukt på kontoret mitt og pustet lettet ut etter hver undervisningstime.

Nå, etter flere år som lærer, og med en klasse som er interessert i å lære og som jeg har en god relasjon til, trives jeg like godt med å planlegge undervisning som å være i klasserommet. Noen dager er det artigst i klasserommet, og noen dager er det best å sitte og planlegge.

Jeg vil si til deg, du nyutdannede lærer, du som har altfor mye å gjøre, og som har utfordrende klasser, du som ikke helt knekker koden: Det blir bedre. Du finner din stil. Det blir lettere. Når du får

prøvd de kule oppleggene dine noen ganger, blir de lettere å gjennomføre. Du kommer likevel til å ramle inn på kontoret og stønne over de slitsomme elevene dine mer enn én gang i din karriere. Forhåpentlig har du som jeg gode kolleger som ser deg og støtter deg gjennom det.

Vi har en tøff jobb. Det er også en givende jobb, og en jobb jeg har landet i og trives godt i. Jeg håper du holder ut lenge nok til å finne ut at du også gjør det.

Linda Johnsen

ENDELIG en skjerm som tar hensyn til at du bytter klasserom!

- Sikre påloggingsmetoder som lar innholdet følge deg mellom skjermene.
- Del enkelt og intuitivt med elevene. Koble til Microsoft eller Google skykontoer.
- Gratis skjermadministrasjon.
- Bruk en enkel USB-C-kabel til din datamaskin for lyd, bilde, berøring og 100W lading - og lagring!
- Koble 39 elevenheter trådløst til skjermen.
- Spill inn undervisningsfilmer på skjermen, inkludert lyd. Mikrofon er innebygd i skjermen.
- Undervis i whiteboard med en fantastisk skrivefølelse, skriv oppå alle kilder og styr aktiviteter med gode klasseledelsesverktøy.

Utdanningsforbundet er en riktig organisasjon for pensjonister

Som langvarig medlem av forbundet, og fra 2017 som pensjonist, mener jeg at Utdanningsforbundet er en meget god organisasjon – også for oss pensjonister!

**Kronikk av
Geir Martinussen**

tidligere lærer i
grunnskolen og
lærerutdanner ved
Oslo Met

Illustrasjon
Tone Lileng

I Utdanning nr. 10 spør Gunnstein Ueland om Utdanningsforbundet er rett organisasjon for pensjonister. Etter min mening er det ingen tvil om at vi alle bør opprettholde medlemskapet.

Det gir oss en rekke fordeler, og kontingenten er svært lav. Utdanningsforbundet har dessuten et pensjonistråd, som er et rådgivende organ for sentralstyret.

I pensjonistrådet drøftes og fremmes det saker som gjelder pensjonistenes forhold, og det jobbes intenst med saker som gjelder oss pensjonister, blant mye annet med pensjons- og trygdeordningene. Og som pensjonistmedlemmer får vi også tilbud om forbundets meget gode forsikringsordninger, og det eksisterer en spesiallaget forsikringspakke for oss pensjonister.

Men utvilsomt bør også Utdanningsforbundet jobbe enda sterkere for å få en rettferdig pensjonsordning for både lærere og andre offentlig ansatte. Det verste med hensyn til tjenstepensjon er hvordan de som jobber i det offentlige etter fylte 67 år behandles. Mange mister deler av eller hele sin innbetalte og opptjente tjenstepensjon.

De som jobber til de fyller 70, taper mer enn 50 000 kroner årlig, og de som jobber til fylte 73, taper *hele* sin tjenstepensjon.

0 kroner før skatt

Totalt dreier dette seg om over 25 000 personer, og dersom vi går ut fra at et gjennomsnittlig tap «bare» er 45 000 per år, betyr det et totalt årlig tap på godt over 1 milliard kroner, som mange vil omtale som et statlig tyveri. Dersom de fleste av oss lever til vi er 85 år (forventet levealder etter fylte 70), vil tyveriet utgjøre mer enn 17 milliarder kroner.

Og dette er til tross for at Statens Pensjonskasse i sin pensjonslogg betegner pensjonsbetalingen som «et innskudd som vil tilbakebetales». Hvem skulle da tro at folk som har jobbet til fylte 73 år, og har betalt inn flere millioner i tjenstepensjon, får følgende svar fra Statens Pensjonskasse: «På din forespørsel kan vi informere om at din tjenstepensjon vil utgjøre kroner 0 før skatt.»

Politikerne er opptatt av at vi skal jobbe lengst mulig,

og de har gjentatte ganger uttalt at dette skal lønne seg økonomisk, mens det helt motsatte altså er tilfellet – etter at Stortinget i 2010 vedtok en samordning av vanlig pensjon og tjenstepensjon. Men samordningen skulle ikke gjelde for dem selv, ikke for regjeringsmedlemmer og heller ikke for ansatte i Statoil – nå Equinor. Hva var begrunnelsen for at det skal gjelde alle andre offentlig ansatte?

Å jobbe lenge minsker pensjonen

I boka om sitt liv skriver Jens Stoltenberg i 2016 at han mener at pensjonsreformen er rettferdig, og at den fører til en inntekt for staten på flere titalls milliarder kroner.

Det problematiske er at denne inntekten ikke bare skyldes den positive samfunnsøkonomiske effekten, som vel var meningen, men vesentlig er det at ordningen i tillegg fører til nedsatt pensjon for de som fortsetter å jobbe etter fylte 67 år.

Både Pensjonistforbundet og arbeidstakerorganisasjonene, inkludert Utdanningsforbundet, har uttalt seg klart mot ordningen. Men den eksisterer fortsatt.

Jeg vil sterkt oppfordre Utdanningsforbundet til å kontakte andre arbeidstakerorganisasjoner, samt Pensjonistforbundet, og at de sammen jobber hardt for å få opphevet Samordningsfellen.

Politiker-skepsis til samordning

I fjor høst arrangerte Pensjonistforbundet møter om saken over hele landet. Alle partier var representert på møtene, og representantene uttalte seg kritisk til samordningen.

Også i Oslo var samtlige partier representert, og her følger et kort referat av hva de enkelte partifellene uttrykte etter et innlegg jeg holdt:

Christian Tybring-Gjedde, FrP: Jobber man til over 67 år, skal det kompenseres OPP! IKKE NED!

Heidi Nordby Lunde, Høyre: Pensjonsutbetaling skal være riktig og rettferdig.

Frode Jacobsen, Ap: Samordningsfella er uheldig.

Marian Abdi Hussein, SV: Vi er kritiske til reformen.

Seher Aydar, Rødt: Pensjonen skal følge utviklingen i

samfunnet. Ingen skal straffes for å jobbe lenge.

Jan Böhler, Sp: Samordningsfella ødelegger.

Espen Andreas Hasle, KrF: Det skal være godt å bli gammel i Norge. Det skal være trygghet i pensjonen. Samordningsfella er en feil. Det må fikses.

Benedicte Lund, MDG: Pensjonsreformen er uoversiktlig. Ingen vil vel at det ikke skal lønne seg å jobbe lenge. Vi ønsker ikke at noen skal tape pensjon. Vi vil gå gjennom ordningen.

Odd Einar Dørum, Venstre: Det var rot i huet da reformen ble vedtatt og det ble gjort forskjell på privat og offentlig pensjonsordning.

Planlegger massesøksmål

Vi er mange som jobber for å få rettet opp den store uretten mot ivrige offentlige ansatte som er så uheldige å være født i perioden 1943-62, og som har fulgt politikernes sterke oppfordring om å stå lengst mulig i jobb. Sammen med åtte andre er jeg med i «Arbeidsgruppen mot Samordningsfellen». Som nevnt dreier dette seg om over 25 000 personer, og vi representerer et nettverk på noen hundre personer. Vi oppfordrer sterkt til at enda mange flere melder seg inn i nettverket. Det er gratis å være med, og det vil være fint om flest mulig melder seg inn ved å sende en e-post til pensjonstjuveriet@gmail.com.

For tiden vurderer vi i Arbeidsgruppen mot Samordningsfellen et massesøksmål mot Staten på grunn av samordningen som rammer svært mange personer med tap på opptil flere millioner kroner. Vi håper også på (regner med) støtte både fra Utdanningsforbundet og andre arbeidstakerorganisasjoner, i tillegg også fra Pensjonistforbundet, som i flere år har jobbet svært aktivt med saken.

Støtte fra gamle og nye regjeringspartier

Solberg-regjeringen; Høyre, Venstre, KrF, med FrP som støtteparti, uttalte før den gikk av for et år siden at partiene mener at Samordningsfellen må oppheves. Kristin Skogen Lund, som var president i NHO, ledet fra 2020 det regjeringsoppnevnte Pensjonsutvalget, som evaluerte pensjonsreformen som ble innført i 2011. Utvalget leverte sin utredning i juni 2022. Utvalget skriver at inntektene for å fortsette i jobb, ble vesentlig svekket av pensjonsreformen vedtatt i 2010, i forhold til regle-

ne som gjaldt før 2010. De som fortsetter å jobbe etter fylte 67 år, taper store summer på det, og stadig flere oppdager dette og slutter derfor i jobb tidligere enn de egentlig ønsker.

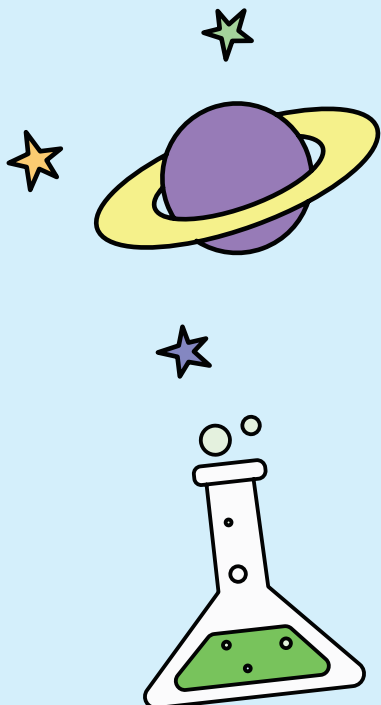
Arbeiderpartiet ved Jonas Gahr Støre har også klargjort at Arbeiderpartiets utgangspunkt er at ingen skal tape på å stå i jobb etter fylte 67 år. Tvert imot – det skal belønnes. Ingen skal tape i årlig utbetalt pensjon. Som svar på en nylig henvendelse fra en i gruppen mot samordningsfellen sier Arbeiderpartiets partisekretær, Kjersti Stenseng at det i Hurdalsplattformen ikke framgår at det skal vurderes endringer i regelverket i denne stortingsperioden, men at hun setter pris på engasjementet i denne saken. Konklusjonen er vel helt klart at hun mener at samordningsfellen skal oppheves – i likhet med det både Gahr Støre og andre i partiet har gitt uttrykk for.

Utfordring til Utdanningsforbundet

I 2020 foreslo Sp i Stortinget at samordningen måtte vedtas opphevet, men den gangen var det kun SV og Rødt som uttrykte støtte. Ut fra uttalelsene og holdningene nevnt ovenfor vil det være utrolig dersom ikke samtlige partier går inn for en opphevelse av samordningen mellom «vanlig» offentlig pensjon fra Nav og tjenestepensjon fra Statens Pensjonskasse (SPK) eller kommunale pensjonskasser (KLP). Hvilke partier tar initiativ til et raskt nytt forslag i Stortinget? Jeg ber om et snarlig svar fra Utdanningsforbundet om hvordan dere, sammen med Pensjonistforbundet og øvrige organisasjoner vil videreføre saken, slik at Stortinget i nær framtid vedtar opphevelse av samordningsfellen.

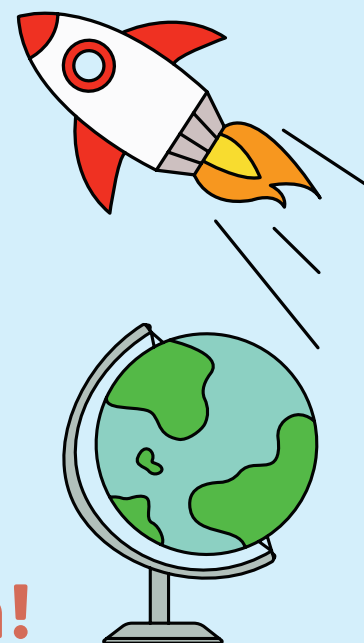

De som jobber til fylte 73,
taper hele sin tjenestepensjon.

Engasjer elevene!

Nye og lærerike sakprosabøker for barn!

9-12 år

– Unger spør «hvorfor» hele tiden og vil til bunns i spørsmål, der vi voksne slutter å spørre – og tar ting som en selvfølge, sier Yuval Noah Harari. Neste måned debuterer han med barnebogen mange ønsket han skulle skrive.

Harari har allerede testet ut barnebokdebuten, som er en slags «Sapiens» for de minste, på niesene og nevøene hjemme.

– De sa de likte den godt! Særlig det at den ikke er en slags «lærebok», full av datoer og navn som må huskes, men i stedet en bok full av historier. Og gjennom disse historiene lærer barna de grunnleggende fakta om menneskets utvikling og historie.

En illustrert bok om menneskets tidlige historie skrevet av en av verdens mest innflytelsesrike intellektuelle stemmer.

DET UTSTOPPELIGE MENNESKET
- HVORDAN MENNESKET TOK OVER VERDEN
YUVAL NOAH HARARI/ RICARD ZAPLANA RUIZ (ILL)

Fascinerende sakprosa om dyr som har hjulpet menneskene.

En vakker, informativ, lettlest og gjennomillustrert sakprosa-bok om dyr som har hjulpet menneskene med de utroligste ting, alt fra romfart til livredning og krig. Denne boken har samlet dramatiske, rørende og sanne historier om utrolige heltedåder gjort av dyr.

HELTER FRA DYRERIKET
LINE RENSLEBRÅTEN

6-9 år

6-12 år

En original serie om alt som skjer i vitenskapens navn.

Levende formidling av vitenskap og alt det rare som driver verden fremover. Boken er stappet med faktabokser, humoristiske illustrasjoner, skrekkslagen fascinasjon, enkle eksperimenter elevene kan prøve selv og funfacts. Eksplosiv ny faktaserie!

VITENGALSKAP
- ELLEVILLE EKSPERIMENTER
ALEXANDER H. SANDTORV/
HELENA LINDHOLM (ILL)

TIL «PUSTEPROBLEMET» I UTDANNING 11/2022, SIDE 8-23

Grønnrenner, fredslilje, eføy og gullranke kan bedre lufta i norske skoler, uten at det vil koste summer av særlig betydning, skriver innsenderen. Foto (f.v.): Michael Häckel, Tufowktn, Derek Ramsey og Sergei, alle foto fra Wikimedia Commons

La inneklimatevolusjonen bli grønn!

Kunnskapsbasert og systematisk bruk av planter bør være en viktig del av løsningen, når de ansatte i skolen skal finne løsninger sammen med sine skoleeiere.

Seneste utgave av Utdanning, nr. 11/2022, har luftkvalitet i offentlige bygg, og spesielt i skoler, som hovedtema. 44 prosent av grunnskolelærerne svarer i en undersøkelse at de har dårlig inneklimate minst en fjerdedel av arbeidsdagen, og «det er på tide å rense luften» skrives det på lederplass. Temaet følges opp videre med tekst og bilder over 16 sider, men det mest åpenbare verktøyet vi har i verktøykassa, nevnes aldri.

Kort oppsummert er problemet betydelig; noen steder ekstremt, og dårlig luftkvalitet i norske skolebygg er skadelig og kostbart både på samfunns- og individnivå. Etter mange års forsøksmeldelser vil det nå kreve store prioriteringer over kommunebudsjettene å skulle gjøre noe med det; antakelig langt mer penger enn det er mulig å oppdrive for de fleste kommuner. For bedre ventilasjonsanlegg; kostbare, energikrevende og med lang implementeringstid, som synes å være den ene, saliggjørende løsningen på problemet.

Utdanning graver lite i alternativene i sin artikkelserie. Finnes det ikke kanskje noen raske og billige tiltak som kan settes inn mens vi venter på bedre ventilasjonsanlegg? Tiltak som kanskje til og med permanent kan supplere denne kostbare, kompliserte løsningen og gjøre behovet for den mindre?

Et fint sted å begynne er jo å tenke over hva

som dypest sett gir pustbar luft til oss som bor på denne planeten, enten vi nå befinner oss innendørs eller utendørs.

«Ventilasjonsanlegget!» vil kanskje 2.-klassingen svare, like logisk som at brødet og poteten kommer fra butikken. Men en 10.-klassing vil forhåpentlig kunne gi oss det egentlige svaret, ettersom man før man går ut av ungdomsskolen skal ha lært om «hvordan fotosyntese gir energi til alt levende [...]» i naturfag. For det dype svaret er naturligvis ikke ventilasjonsanlegget. Det er planter.

I 1989 lanserte romfartsorganisasjonen NASA resultatene fra sin Clean Air Study¹ der de blant annet hadde forsket på hvilke planter som er særlig gode til å filtrere luft og produsere oksygen innendørs. Velkjente og lettstelte stueplanter som grønnrenner, fredslilje, eføy og gullranke kom ut blant vinnere. Planter som dette vil kunne bedre luftkvaliteten i norske klasserom og lærerværelser dersom de tas i bruk som verktøy, uten at det vil koste samfunnet summer av særlig betydning.

Gjennom 17 siders stoff i siste utgave av Utdanning er ikke ordet «planter» nevnt en eneste gang. På de mange bildene som Utdanning bruker fra norske klasserom er det sørgelig nok heller ikke en eneste plante å se. Begge deler er beskrivende

for hvordan vi forholder oss til problemene med inneklimate i offentlige bygg. Joda, alle som har jobbet på en barne- eller ungdomsskole forstår at det finnes noen problemstillinger knyttet til å plassere ut planter i et klasserom som man for eksempel ikke vil møte i et kontorfellesskap for voksne. Men med klok plassering av plantene og god dialog med elevene er det mulig å skape gode løsninger. Medvirkning, dybdelæring og praktisk læring for elevene kan fort komme med på kjøpet.

Nå roper forskerne på en inneklimatevolusjon, og det er ikke et øyeblikk for sent. Skolene, hvor vi alle tilbringer minst ti år av våre liv, må selvsagt ha ventilasjonssystemene i orden. Kunnskapsbasert og systematisk bruk av planter bør imidlertid også være en viktig del av løsningen, når de ansatte i skolen skal finne løsninger sammen med sine skoleeiere.

La inneklimatevolusjonen bli en grønn revolusjon!

Mads Sander

lærer og lokalpolitiker

1) Wolverton, B. C., Johnson, Anne, Bounds, Keith (1989): Interior Landscape Plants for Indoor Air Pollution Abatement. NASA, John C. Stennis Space Center, Science and Technology Laboratory, 15.9.1989

Intensjonen er å formidle behov for intensjon

Jeg lurer på hvor ofte jeg har startet et prosjekt og glemt å formidle intensjonen eller målet.

Nylig fulgte jeg et kurs for pedagogisk ledelse for barnehagelærere på BI. I første samling var temaet «meg som leder». Psykolog Inger-Margrete Svendsen brukte sju timer på å formidle om hvor viktig det er å formidle sin intensjon før en handling, gjennom intensjonsmodellen.

Jeg lurer på hvor ofte jeg har startet et prosjekt og glemt å formidle intensjonen eller målet. Jeg har fullt av planer, men jeg har ikke sagt hvorfor dette er bra for avdelingen og prosjektet. Jeg har startet dagen med «i dag skal vi ...», og oppfattet at medarbeidere er glade for en god plan, og prosjektet har blitt gjennomført.

Hadde jeg implementert intensjonen, ville også medarbeidere fått en god forståelse for arbeidet og etablert eierskap til prosjektet.

Eierskap til prosjekter er nødvendige for å etablere medvirkning. Gjennom medvirkning vil prosjektene bidra til kritisk refleksjon for videre arbeid. Jeg er ikke redd for at noe utvikles eller endres i en vei jeg ikke har sett for meg, fordi et utviklingsarbeid må ta hensyn til andres påvirkning.

En god leder må gi slipp på kontroll, ikke til kaos, men ved å høre på medarbeidere. Det er da man finner rom for refleksjon som kan bidra til at

et prosjekt utvikler seg til noe større enn en ens egne ideer og handlingsrom.

Intensjonen min med denne teksten er å bidra til at vi formidler vår intensjon om hvorfor vi skal utføre en handling. At teksten kan bidra til at vi skaper en felles intensjon i arbeidsfellesskapet om hvorfor vi skal ta en beslutning om en handling sammen, for å oppnå en effekt vi ønsker. Min intensjon i fremtiden er å bruke setningen «Min intensjon er ....» til den er så blankpolert at den skinner som gull.

Marianne Flyen

NOBEL PEACE CENTER

BARN OVER HELE VERDEN LÆRER OM FRED!

Sammen med Minecraft, tidenes mest populære dataspill, viser vi på Nobels Fredssenter de mange veiene som fører til fred. Elevene får møte helter som fredsprisvinnerne Malala Yousafzai og Desmond Tutu i to unike, spillbaserte læringsopplevelser.

Nobels Fredssenter har ferdige undervisningsopplegg klare – besøk nobelpeacecenter.org/utdanning i dag.

Hvem har varslet?

I vårt arbeid får vi ofte spørsmålet om den omvarslede kan få vite hvem varsleren er.

Varsling i arbeidslivet er når en arbeidstaker sier ifra om ett eller flere kritikkverdige forhold (brudd på lover og regler) på egen arbeidsplass. I vårt arbeid møter vi både medlemmer som sier ifra om kritikkverdige forhold (varsleren), og medlemmer som blir anklaget for et kritikkverdig forhold (omvarslede). Vi får ofte spørsmålet om den omvarslede kan få vite hvem varsleren er.

Varslingsreglene

Reglene om varsling finnes i arbeidsmiljølovens kapittel 2 A. Sender varsleren et varsel til en offentlig myndighet (for eksempel Datatilsynet, Arbeidstilsynet, Utdanningsdirektoratet og så videre), følger det av varslingsreglene at det gjelder taushetsplikt om varslers identitet også overfor omvarslede.

Varsles det til arbeidsgiver, finnes ikke samme regel. De aller fleste av våre medlemmer varsler til sin arbeidsgiver, og svaret må da løses konkret etter andre regler og prinsipper. Vi befinner oss på et område med ulike og til dels motstridende regler og prinsipper, og hvor det derfor ikke finnes et helt klart og entydig svar.

Andre regler

På den ene side finnes det regler som trekker i retning av at varslers identitet skal holdes hemmelig, for eksempel:

- taushetsplikten, som betyr at varslers identitet er en taushetsbelagt opplysning
- plikten til å behandle personopplysninger konfidensielt, som betyr at identiteten til den som varsler, ikke skal være kjent for flere enn det som er strengt tatt nødvendig
- regler om unntak fra innsynsretten, særlig beskyttelse av varslere

På den annen side finnes det regler som trekker i retning av at varslers identitet skal gjøres kjent for omvarslede, for eksempel omvarsledes krav på:

- informasjon om egne personopplysninger, herunder informasjonen om hvilken kilde opplysningene stammer fra
- innsyn i egne personopplysninger
- innsyn i dokumenter i sak vedkommende er part i
- kontradiksjon, det vil si å kunne uttale seg om saken og gi sitt syn

Konkret vurdering

Arbeidstilsynet foreslår at arbeidsgiver lager et eget notat som beskriver innholdet i varselet. Slik kan den som det varsles om, få informasjon om forholdet slik at han eller hun kan forsvare seg, men uten at vedkommende får vite varslers identitet.

Dette kan være en god og tilstrekkelig løsning i flere saker, men ikke i alle. Det må foretas en konkret avveining i den enkelte sak om omvarslede skal få vite hvem varsler er. For eksempel bør man vurdere:

- Foreligger det en reell fare for gjengjeldelse eller andre vektige grunner som gjør det særlig viktig å beskytte varslers identitet?
- Fremstår varselet ubegrunnet og vil uansett snart lukkes uten noen reaksjoner mot den omvarslede slik at det ikke er så viktig for omvarslede å kjenne til varslers identitet?
- Hvor viktig er varslers identitet for at omvarslede skal kunne forstå hva anklagen gjelder? (For eksempel: en leder skal ha trakassert varsleren i den og den situasjonen; da vil det ofte være avgjørende at den omvarslede også forstår hvem han/hun skal ha trakassert)
- Er det få eller ingen andre bevis til den påståtte handlingen enn varsler, slik at varslers vitnemål og troverdighet (hvem han/hun er) blir særlig viktig?
- Gjelder saken noe som kan føre til en reell konsekvens eller et enkeltvedtak ovenfor omvarslede, så det blir særlig viktig at alle opplysninger, herunder varslers identitet, kommer frem?

Jorun Bjerke
advokat
i Utdanningsforbundet

Det må foretas en konkret avveining i den enkelte sak om omvarslede skal få vite hvem varsler er.

Astrid Larsen (1978-2022)

Tirsdag 5. juli fikk vi det triste budskapet om at vår kjære kollega og venn, Astrid Larsen, hadde gått bort etter en lang kamp mot kreften.

Astrid ble født 9.10.1978. Hun kom opprinnelig fra Vestvågøy i Lofoten, men etter at hun fant kjærligheten med en værøyværing, flyttet hun hit og fikk en midlertidig jobb ved Værøy skole. Dette var før hun tok lærerutdanning. Vi så alle at Astrid hadde de aller beste kvaliteter for å bli en fantastisk lærer. Hun hadde en utpreget evne til omsorg for elevene, og hun var alltid forberedt til fingerspissene. Alt hun foretok seg, var preget av kvalitet.

Året etter reiste Astrid til Bodø og begynte på lærerhøgskolen. Hun jobbet hardt og målbevisst. Hun sparte seg aldri.

Til vår store glede kom Astrid tilbake til vår øy etter endte studier. Hun ble fast ansatt ved skolen. Etter hvert fikk hun og mannen to barn, og de kjøpte et hus som de totalrenoverte med egne hender.

På Værøy skole var Astrid en elsket kollega. Hun var snill, vennlig og inkluderende med alle. Flere har uttalt at øya var bedre å bo på fordi Astrid var her.

Hun var hele tiden veldig dedikert til jobben og genuint opptatt av at det var viktig med utdanning. Selv tok hun etter hvert videreutdanning i norsk, og hun var i full gang med videreutdanning i engelsk da sykdommen rammet henne.

I Utdanningsforbundet Værøy var hun som engasjert styremedlem en av grunnpilarene. «Så lenge det kalles skole--» brukte Astrid å si. Ord vi stadig siterer henne på, og som ikke minst passer i dagens situasjon, der mange elever ikke har en utdannet lærer. Astrid var opptatt av gode rammebetingelser og gode arbeidsvilkår for små og store. Hun evnet også i stor grad å se ut over vår egen horisont. Hun var spesielt opptatt av solidaritetsarbeid ut over landegrensene. Hjertet hennes blødde for dem som ikke hadde det like godt som oss.

Astrid hadde et hjerte for hver enkelt elev. Hun lyttet, hun

så, og hun hjalp. Hun viste omsorg i både stort og smått! Hadde noen blødd neseblod på jakka si, ofret hun kaffepausen for å hjelpe til med å få bort flekkene. Jeg vet at hun i noen tilfeller, i det stille, ordnet fra egen lommebok hvis en elev manglet noe de andre elevene hadde.

Latter og moro fulgte Astrid som et friskt pust. Hun var veldig god i språk, rå til å imitere og å finne på ablegøyer. Hun kunne garantert ha livnært seg som standupkomiker, men heldigvis for oss og for øya forble hun lærer ved Værøy skole. Hva er vel bedre kvaliteter for en lærer å besitte enn mye kunnskap, stor formidlingsevne, hjertevarmt engasjement, uendelig empati, årvåkenhet, stor omsorgsevne og humor!

Mange grå dager fikk kulør takket være Astrids gode nærvær. Hun lyste opp hvert et rom hun kom inn i.

Vi vil minnes henne med stor kjærlighet og respekt. Uansett hvilken arena hun befant seg på, stod hun opp for rettferdigheten og det hun mente var rett. Hun var modig, og ærlig!

Det var beundringsverdig hvordan Astrid taklet sykdommen. Hun fokuserte på sin kjære familie. Hun ville bli frisk for dem!

Og det skal sies; Astrid sløste ikke vekk sin dyrebare tid på Facebook eller andre digitale tidstyver. Hun var heller til stede for sine. Hun brukte dagene sine godt.

Fredag 6. mai kom Astrid på årsmøtet i Utdanningsforbundet Værøy. Vi var så takknemlige for at hun kom og deltok sammen med oss, men vi skjønnte at dette var en kraftanstrengelse av de store. Dette ble siste gang hun var innom skolen.

Astrid vil være med oss videre i våre tanker og hjerter. Lokallaget ønsker å fortsette sitt arbeid i Astrid sin gode ånd. Tankene våre går nå til Børge og barna.

Det er med stor takknemlighet over Astrid sitt liv og virke, vi nå lyser fred over Astrid sitt gode minne.

For lokallaget i Utdanningsforbundet Værøy
Edith Nybakk Olsen, lokallagsleder

Prioriterer regjeringa rett?

Hege Valås

nestleiar i
Utdannings-
forbundet

Støre-regjeringa har levert sitt første ordentlege statsbudsjett. Eit statsbudsjett som var varsla å vere stramt, men som Erna Solberg kommenterte på Twitter: «Stramt?».

Fleire enn Høgre har kommentert at budsjettet på langt nær er så nøkternt som me fekk grunn til å tru. Regjeringa *har* funne pengar til satsingar i Kunnskapsdepartementet sitt budsjett, også til barnehagesektoren. Men dei har ikkje funne grep som kan løyse den bemanningskrisa som barnehagen står i.

Statistisk sentralbyrå kom nett med ein rapport som viser at berre 66 prosent av dei som jobba som barnehagelærarar i 2011, framleis var i barnehagen i 2021. I tillegg veit me frå tidlegare i år at søkinga til barnehagelærarutdanninga har gått ned med 25 prosent. Dette er ein dramatisk nedgang, og vi veit ikkje kvifor dette skjer no. Kan det ha noko å gjere med at fleire ser at arbeidsvilkåra er særst vanskelege for barnehagelærarar no. Vi veit at barnehagen er den beste plassen for å rekruttere til barnehagelærarutdanning. Mange av dei som søker til utdanninga er i jobb som assistent, eller som vikar. Kanskje ser ikkje desse barnehagelærarjobben som eit godt karriereval?

Det er fleire ting som tyder på at rekrutteringa av barnehagelærarar er viktig og hastar. Forskingsstiftelsen Fafo laga i 2020 ein rapport som viser at avgangsalderen for tilsette i barnehagen er svært låg. Ein av tre forlèt arbeidsstyrken før fylte 62 år, og mange av desse er barnehagelærarar.

I Hurdalsplattforma har regjeringa tydeleg sagt at delen lærarar i barnehagen er for låg, og dei har lova å styrke pedagognorma ved å krevje at minst 50 prosent av dei

tilsette er barnehagelærarar. Korleis dei skal klare det, når både søkinga til utdanningane går ned og flukta frå yrket er stor, er vanskeleg å sjå. Det er ikkje tiltak i dette budsjettet som tyder på at regjeringa gir høg prioritet til å auke delen barnehagelærarar.

Regjeringa gjer eitt grep som viser at dei meiner at barnehagelærarar er viktige for at born skal få ein god start: Dei løyver 45 millionar kroner ekstra til fleire barnehagelærarar i levekårsutsette område. Dette er veldig bra! Men vi treng barnehagelærarar over heile landet. Denne løyvinga er positiv for dei borna som satsinga treff. Men dette er ikkje eit krafttak for å nå målet om at 50 prosent av dei tilsette skal vere barnehagelærarar *i alle landets barnehagar*.

Regjeringa løyver også meir til vidareutdanning i barnehagen. Det er òg bra, men bemanningssituasjonen i barnehagane er så pressa, at mange melder at dei ikkje kan ta seg tid til å delta i kompetanseutvikling. Då trengst det meir pengar til vikar og tilrettelegging. I tillegg er det generelle kompetansenivået i barnehagen lågt. Og det er den same pengesekken som skal dekkje grunnkompetanse til medarbeidarar heilt utan formell kompetanse, som skal vidareutdanne fagarbeidarar, barnehagelærarar og styrarar.

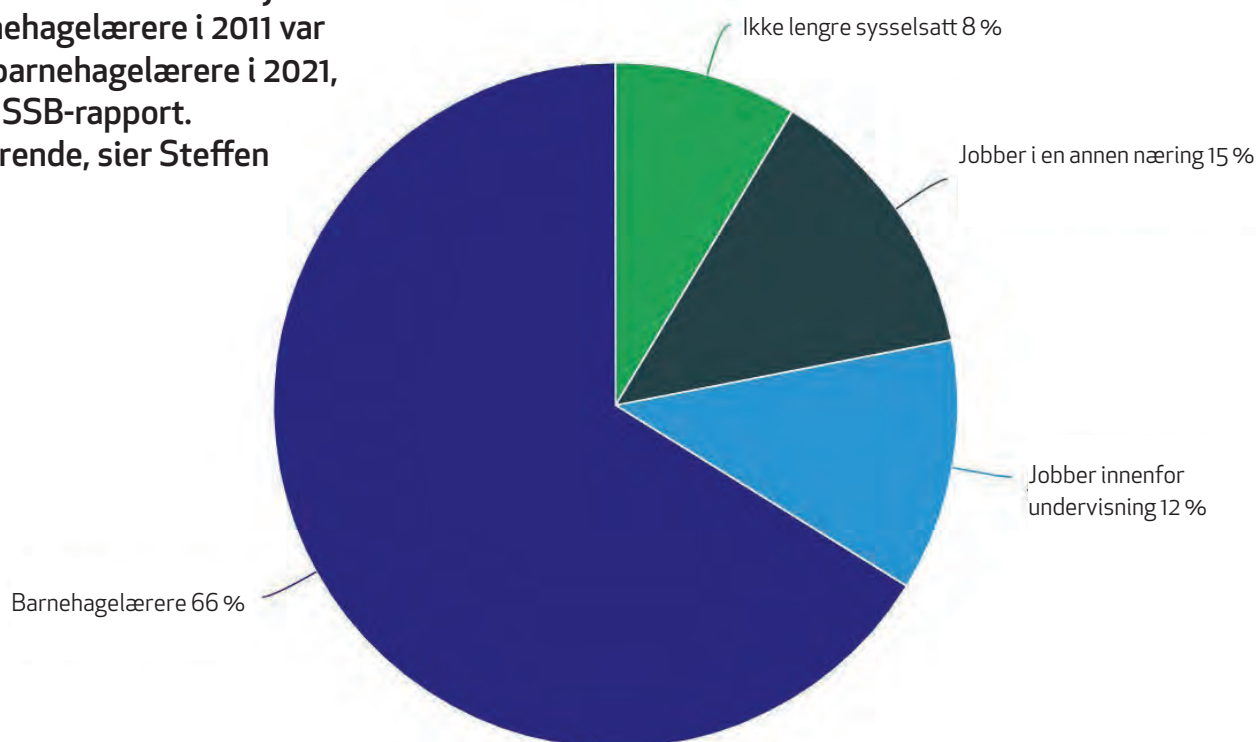
Statsråden må nok prioritere hardare, om ho vil ruste opp barnehagen og auke delen barnehagelærarar. Det trengst ein markant prioritering av profesjon og fag i barnehagen. Utan eit tydeleg signal om å satsa på barnehagelærarar, er eg redd for at den uheldige utviklinga held fram. Det har ikkje samfunnet råd til!

Det trengst ein markant prioritering av profesjon og fag i barnehagen.

Én av tre barnehagelærere slutter i løpet av ti år

Bare 66 prosent av de som jobbet som barnehagelærere i 2011 var fortsatt barnehagelærere i 2021, ifølge ny SSB-rapport.
– Alarmerende, sier Steffen Handal.

Dette gjorde de som var ansatt som barnehagelærere i 2011 ti år senere.

Av de 22.392 barnehagelærerne under 55 år som jobbet i norske barnehager i 2011 hadde hele 5.600 forlatt yrket ti år senere. Det går fram av en ny SSB-rapport om frafall i barnehagelæreryrket.

– Disse tallene er alarmerende. Hver tredje barnehagelærer har forlatt barnehagesektoren i løpet av de siste ti årene. Når vi også vet at søkningen til barnehagelærerutdanningen har stupt dramatisk, ser vi at regjeringens ambisjoner om å øke andelen barnehagelærere i barnehagen er helt utopiske, sier Utdanningsforbundet-leder Steffen Handal.

I dag er mindretallet av de ansatte i barnehagene utdannet barnehagelærere. I Hurdalsplattformen skriver regjeringen at minst 50 prosent

av de ansatte i norske barnehager skal ha barnehagelærerutdanning.

– Handler om arbeidsmiljø

Nå viser altså tallene at altfor mange barnehagelærere forsvinner fra yrket. En del av dem som har forlatt barnehagene siden 2011 har riktignok gått over til et annet undervisningsyrke. Men det er også en stor andel som nå jobber innenfor helt andre næringer eller som ikke lenger er sysselsatt.

Tallene må sees på bakgrunn av det vi vet om barnehagens arbeidsmiljø, mener Steffen Handal.

– I den forskningen vi har, forklarer barnehagelærere selv tidlig avgang eller bytte av jobb med

at bemanningen i barnehagen ikke står i forhold til arbeidsoppgavene. Mange barnehagelærere sliter seg rett og slett ut, sier han.

Årlig rapporterer barnehagene om skyhøyt sykefravær. Siste rapport fra Nav viser at det legemeldte sykefraværet i barnehagen i 2022 er på nesten 10 prosent. Dette er langt høyere enn gjennomsnittet for norsk arbeidsliv for øvrig. I tillegg kommer det egenmeldte fraværet.

Det er blant barnehagelærere over 50 år at frafallet er størst, ifølge SSB-rapporten. Hele 40 prosent av de som var i aldersgruppen 50 til 55 år i 2011 jobbet ikke lenger i barnehage ti år senere.

Veien videre

Norgeshistoriens lengste lærerstreik er avsluttet med tvungen lønnsnemnd. Hva betyr dette for veien videre for Utdanningsforbundets strategi og arbeid?

Da regjeringen varslet tvungen lønnsnemnd tirsdag 27. september, etter over tre måneder med lærerstreik, understreket leder i Utdanningsforbundet, Steffen Handal, at en tvungen lønnsnemnd hverken løser lærermangelen, den sviktende rekrutteringen til lærerutdanningene eller et stort frafall fra yrket.

Med andre ord: Streiken er over, men kampen fortsetter.

Streiken har heller ikke vært forgjeves, påpekes det fra ledelsen i Utdanningsforbundet. Streiken har synliggjort omverdenen:

- Hvor viktig lærerne er for elevene
- Hvor sammensatt lærerjobben er
- Hvor mange som jobber i skolen som ikke er lærerutdannet
- Rekrutteringsproblemer til lærerutdanning og yrket
- At lærerlønnen ikke har fulgt den lønnsutviklingen som andre i kommunal sektor har hatt.

Denne bevisstgjøringen skal Utdanningsforbundet holde levende og styrke i vårt arbeid fremover.

Akkurat nå er det mye tid som går med på å forberede det som skal skje i Rikslønnsnemnda.

Samtidig er det viktig å understreke at det langsiktige strategiske arbeidet fortsetter.

Det er særlig disse områdene som Utdanningsforbundet vil prioritere framover:

1. Ny opplæringslov

Ny opplæringslov er i støpeskjeen, og våren 2023 blir avgjørende. Da behandles lovproposisjon i Stortinget.

Utdanningsforbundet skal gjøre alt som står i vår makt til å påvirke lovverket og forskriftsarbeidet, slik at det blir tydelig at lærerutdanning er et minstekrav for ansettelse i undervisningsstillinger i skolen. Bakdøren for å ansette personer uten lærerutdanning må stenges.

I tillegg er det en rekke andre områder som er avgjørende i et nytt lovverk. Det handler om formuleringer knyttet til lærertetthet, lærernes faglige ansvar for undervisningen, bruk av fjernundervisning, med mer.

Hele våren og høsten 2022 har vi møtt sentrale politikere og andre alliansepartnere. Dette arbeidet vil vi intensivere frem mot Stortingsbehandlingen.

2. Neste års tariffoppgjør

Vi er for lengst i gang med å planlegge og legge strategien for neste års lønnsforhandlinger. Det handler om å holde trykket oppe på KS og på politikere på kommunalt og fylkeskommunalt nivå.

Det er et ekstremt viktig politisk påvirkningsarbeid som må til for å sikre at neste års forhandlingsmandat ikke nedprioriterer lærerne nok en gang. Dette er et arbeid som må gjøres i alle ledd i hele organisasjonen.

3. Lokalvalget 2023

Til høsten neste år er det kommunestyre- og fylkestingsvalg. Det politiske og organisatoriske arbeidet knyttet til både partienes valgkampprogrammer og selve valgkampen har avgjørende betydning.

Vi skal løfte temaer og gjøre det vi kan for å få gjennomslag for viktige saker for oss. Det handler både om å levere innspill og drive påvirkningsarbeid opp mot de lokale partiprogrammene, og om å løfte debatter, utøve politisk press og være synlige gjennom valgkampen.

Temaer som rekruttering av lærere til både barnehage og skole, betydningen av lærerkom-

Søk på Utdanningsforbundets klimapris

Nå kan din barnehage, skole eller lærerutdanningsinstitusjon søke på Utdanningsforbundets klimapris på 50.000 kroner. Søknadsfrist er 4. november.

Kriterier for prisen

For å søke prisen må man tilfredsstillende minst ett av følgende kriterier:

- Ha innlemmet arbeidet med klima og bærekraft som del av barnehagens, skolens eller lærerutdanningsinstitusjonens virksomhet.
- Ha bidratt aktivt med å finne fram til eller øke bevisstheten om løsninger på klimautfordringene. Løsningene kan gjerne være lokale og eksempelvis knyttet til energibruk, avfall, innkjøp eller transport.
- Ha utmerket seg i sitt arbeid med å se klima, økonomi og sosial utvikling i sammenheng.

Foto: Utdanningsforbundet

Nå er det på tide å sende inn søknad hvis du ønsker å vinne Utdanningsforbundets klimapris.

Slik søker du

Fyll ut et enkelt søknadskjema som du finner på udf.no/klimaprisen

Foto: Arve Ullebø

Lærerstreiken ble avsluttet ved tvungen lønnsnemd, men det løser ingen av problemene. Hva jobber Utdanningsforbundet med videre? Bildet er fra streikemarkering i Bergen i september.

petanse og utdanning i både barnehage og skole, og en styrket kommuneøkonomi for å sikre nok ressurser til barnehager og skole vil være viktige.

4. Vurderer klage

Årets streik har brakt på banen spørsmål knyt-

tet til bruken av tvungen lønnsnemd. Derfor vil Utdanningsforbundet vurdere om vi skal klage regjeringens beslutning om tvungen lønnsnemd inn til Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO).

Barneforsikring; trygghet nå og i fremtiden

I Norge har vi gode offentlige støtteordninger for barn. Likevel kan sykdom eller ulykke føre til økonomisk belastning, både for familien og for barnets fremtid. Barneforsikringen hjelper barnet økonomisk ved varig skade eller sykdom som fører til at barnet ikke kan jobbe. Den dekker også utgifter som, tekniske hjelpemidler, ombygging av hjemmet og dagpenger ved langvarig sykehusopphold.

Les mer om barneforsikringen på udf.no

Foto: Anna-Julia Granberg

En barneforsikring gir langvarig økonomisk trygghet.

Kurs

Elevsamtaler – dialog og elevmedvirkning

27. oktober inviterer vi til digitalt kurs der vi presenterer ulike perspektiver på kommunikasjon med elever. Du vil også få presentert konkrete ideer og metoder til bruk i elevsamtaler. Målsettingen med kurset er å gi kunnskap om hvordan man kan arbeide med samtaler med elever på tomannshånd. Vi vil særlig se på samtaler som dreier seg om sosiale forhold og trivsel. Det blir gjort opptak som vil være tilgjengelig for deltakerne i en begrenset periode. Kursholder er Inger Ulleberg, dosent emerita i pedagogikk ved Oslo Met - storbyuniversitetet.

Foto: Aksel Jernstad

Hvordan kan du lytte til elevers stemme? Det er et av spørsmålene som belyses i kurset 27. oktober.

Kveldsseminar: Lærerprofesjonens etiske plattform 10 år

31. oktober ønsker vi velkommen til gratis kveldsseminar i Lærernes hus. Det blir dialog og refleksjon rundt profesjonsetikkens plass i utdanningssystemet, lærerprofesjonens etiske plattform sin historikk, relevans og aktualitet i dag og vei videre for en styrket profesjon i fremtiden. Til seminaret kommer Steffen Handal, Mimi Bjerkestrand, Solveig Østrem, Linn Therese Myrvold, Ingunn Folgerø, Birgitte Fjørtoft, Anders Kvaase, Lars Strande Syrrist og Øyvind Kvalnes. Seminaret er gratis og åpent for alle – og du kan også følge det på stream.

Påmelding på www.udf.no/kurs

Dine medlemsfordeler

Som medlem i Utdanningsforbundet har du tilgang til unike medlemsfordeler. Flere av dem gjelder også for din familie. Ved å bruke fordelene kan du og de du er glad i sammen få en tryggere hverdag og en bedre familieøkonomi.

Forsikringer til medlemspris

Våre forsikringer er tilpasset ditt yrke og livsfasene du går gjennom.

Reiseforsikring

Livsforsikring

Studentforsikring

Innboforsikring

Barneforsikring

Husforsikring

Grunnforsikring

70+ forsikring

Bilforsikring

Uføreforsikring

Person 3i1 forsikring

Kritisk sykdomsforsikring

Rabatt hos Tryg

I tillegg til Utdanningsforbundets spesialtilpassede forsikringer, får du rabatt på private forsikringer hos Tryg. Ordningen gir deg 35 % rabatt på alt fra hytte- til dyreforsikring. Rabatten er den samme, uavhengig av hvor mange forsikringer du har.

Tryg pluss

Hvis du har privat forsikring i Tryg, får du tilgang til fordelsprogrammet Tryg Pluss. Det gir fordeler som psykologhjelp ved personlig krise, råd fra fagpersoner om bolig, og hjelp ved ID-tyveri eller misbruk i sosiale medier.

Andre medlemsfordeler

- Boliglån hos Nordea Direct
- Billån hos Nordea
- BikeMember sykkelregister
- Overnatting på Hurdalsjøen Hotell

Tilbud gjennom Unio

Som medlem i Utdanningsforbundet får du også medlemstilbudene hos Unio. Du får rabatt på alt fra leiebil til hytteleie og turutstyr.

Les mer og bestill på udf.no

Barneforsikring

Trygghet nå og i fremtiden

I Norge har vi gode offentlige støtteordninger for barn. Likevel kan sykdom eller ulykke føre til økonomisk belastning, både for familien og for barnets fremtid. Barneforsikringen hjelper barnet økonomisk ved varig skade eller sykdom som fører til at barnet ikke kan jobbe i fremtiden.

Mer om barneforsikringen
på **udf.no**.

UTDANNINGS
FORBUNDET

Ugler i mosen

1.trinn er en entusiastisk gjeng som ofte tyr til både «yeeeeah!» og enda sterkere uttrykk om læreren foreslår noe populært.

«Ha-med-dagen», en forsommerfredag, opprant med så sterk sol at barna kom med tuber, caps og allerede påsmurt solfaktor. Lukten av godvær!

Tema var dyr, og elevene skulle ha med seg sine egne leikedyr ut i naturen. I deres rette element, som læreren tenkte inne i sitt store, vennlige hode. Han var blitt mer og mer meta-tenkende med årene og så sine egne valg, tilfeldighetene og den universelle visdom litt utenfra. Og kremtet stolt da rektor svinset innom klasserommet og sa at jammen virket elevene tente. At rektor i samme nu minnet om at det var i dag de individuelle opplæringsplanene (IOP) til hans fem elever skulle ligge på hans kontor, var verre. Ødela det gleden over tilværelsen? Helt klart!

Lille Ahmed og store Jenny hadde begge glemt dyr, men store, kloke lærer hadde tatt med smykker fra sitt egen menasjeri fra 1960-70-tallet. Jenny var henrykt over både oksen, kua og krokodilla med halvåpen munn. Ahmed tok en ørn, to høner og et neshorn. Ett var sikkert; denne dagen skulle den norske fauna berikes!

Petit av
Ole Foss

Ole Foss

Skribent og tidligere
grunnskolelærer

Målet var området litt oppe i lia med den veltede rota fra orkanen tidlig på 1990-tallet. Alle turgående klassers Mekka ved vår skole, et sted der elever kan grafse løs og skape seg og verden til hva de vil. Alle barn burde oppleve mer rot, hadde læreren tenkt i sitt hode. Smilende registrerte han at den store rota ble bedyret av rev, ulv, høner, giraffer, løver, flygeøgler, Tyrannosaurus rex, slimete slanger og opptil flere udefinerbare monstre. Han hadde nok vært litt upresis om hva «dyr ute i naturen» kunne være, men pytt-pytt!

Ellinor mistet «gullsauen» langt inni et hull, Peder og Niklas sine elefanter og dinosaurer og Peder og Niklas sloss. Der kom lærerens medbragte kloke ugle inn. Visste svar på alt, løste alle konflikter, hadde visdomsord i skogen og var nærværende. Og ved maten kl. 11 holdt Gamle Ugle fortellerstund med inviterte dyr som gjester. Theas lyseblå ponny med horn, Georgs slange, Tarans musefamilie (like store som både neshorn og Triceratops) og Onidas blåhval. Gamle Ugle i programlederrollen, og utrolig mange forskjellige dialekter på disse dyrene.

Men lykken varer sjelden evig, og kl. 13.00 vendte en slukøret og regnvåt gjeng tilbake til skolen. Nesten alle dyra intakt, men Ellinors «gullsau» var fortapt og overlatt til seg selv i rotas indre. To ekte flått i pluss. 20 foto på hjemmesiden til klassen og utsatt IOP. Helt naturlig!

STOREFRI av MARIUS HENRIKSEN

Foto: Jonas Bergsten Wikimedia Commons

QUIZ

15 kjappe om løst og fast

1. Hvor mange poeng gir stor straight i terningspillet Yatzy?
2. Hvilken stilling har Ida Wolden Bache?
3. I hvilken by arrangeres hvert år Den norske filmfestivalen, der Amanda-prisene deles ut?
4. Hva er hovedstaden i Pakistan?
5. Hva heter tyttebær på svensk?
6. De to dyreste gatene i spillet Monopol er Rådhusplassen og ...?
7. I hvilken by ligger museet Maihaugen?
8. Karsten Warholm er blitt både verdensmester og olympisk mester på øvelsen 400 meter hekk. Hvor mange hekker må han passere i løpet av distansen?
9. Hvilken dato feirer vi FN-dagen?
10. Norges eldste jernbanestrekning går mellom Oslo og Eidsvoll. Hvilket år ble den åpnet?
11. Hva er kvadratroten av 289?
12. Hva heter landsbyens skald i tegneserien «Asterix»?
13. Han spilte hotellverten Basil i TV-serien «Hotell i særklasse», og han var medlem av komikergruppen Monty Python. Hva heter han?
14. Hvilken statsrådspost innehar Marte Mjøs Persen (Ap)?
15. En sang går slik: «Jeg gikk meg over sjø og land, der møtte jeg en gammel mann. Han spurte så, han sagde så ...»
Ja, hva var det han spurte om?

Quizmester: Ståle Johnsen. Svarene finner du på side 59.

FOR 50 ÅR SIDEN

Vi lærere er for snille

Vi lærere er for snille! Det er den første tanken etter å ha lest «Historien om en lærer» i dobbeltnummeret 29. juli. Vi lar oss overfuse med skjellsord og usannsynlige beskyldninger. Vi lar grov skittprat renne utover oss og venter tålmodig til vedkommende skal gå trøtt når det tilsynelatende ikke virker. I hvilken annen etat vil slikt tåles i lengre tid? Hva gjør vi lærere? Jo, vi tenker på «stakkarens» hjemmemiljø, forhold til kamerater, skoleprestasjoner, etc. Vi mener å tenke psykologisk, og så strekker vi oss lengre enn skinnfellen rekker. (Fra et leserinnlegg av Ingeborg Ruud)

Norsk Skoleblad nr. 43/1972

FOR 25 ÅR SIDEN

Lilletun lover lærerne åpen dør

Norges kirke-, utdannings- og forskningsminister heter Jon Lilletun. Fredag 17. oktober mottok han nøklene til sitt nye kontor fra avtroppende statsråd Reidar Sandal. Lilletun er velkjent for Skole-Norge etter å ha sittet først som medlem og senere som leder for kirke-, utdannings- og forskningskomiteen i Stortinget siden 1990. Praktisk talt det første han gjorde som statsråd, var å annonsere den åpne dørs politikk overfor lærerorganisasjonene.

Skolefokus nr. 17/1997

GYLNE ØYEBLIKK

Kiosken ble samlingspunktet

Rikke la merke til at barna likte å leke kiosk. Så hjalp hun dem med å ta leiken et par skritt videre.

Tekst: Harald F. Wollebæk

Noen sammenpressa pappklosser var brukt som del av emballasje. Det kunne bli til noe mer, tenkte Rikke Støyl Nilsen, pedagogisk leder i Rømmerverven barnehage i Kragerø.

Ved å observere barna hadde hun lagt merke til at de likte å leike iskiosk utendørs ved et passende stativ. Nå ville hun hjelpe barna til å videreutvikle denne leiken. Resultatet ble en kiosk-kafé som beskjeftiga barna i månedsvis.

– Vi syntes pappklossene ligna litt på kakestykker. Derfor limte vi kongler og nøtter oppå dem, forteller Rikke.

Så fikk barna lyst til å utvide vareutvalget.

– Vi åpna lageret der vi har forskjellige ting. Noen kjegler ble til kuleis. Ull fungerte som sukkerspinn. Og vi festa noen papirkuler på ispinner, slik at de ble til kjærlighet på pinne. Det var også noe maling som skulle forestille milkshake.

Så fikk barna laga en plakat med oversikt over alt som var til salg. Barbie måtte flytte ut av dokkehuset sitt. Det ble gjort om til kioskhyller.

– Barna drev leiken videre, og alle fikk være med. De var ivrige med å lage det som skulle

«selges». De fikk rigga til bord, der gjestene kunne sitte. Vi hadde fått noen gamle kortterminaler fra en butikk, som kunne brukes i leiken, sier Rikke.

Samtidig fikk barna øvd på å bytte på roller.

– Men det viste seg at det var mer populært å jobbe i kiosken enn å spise der, minnes hun.

I flere måneder holdt barna på med kiosk-kafen. Det er rundt to år siden nå. Men Rikke forteller at de har spart på noen av remediene dersom interessen skulle melde seg blant barna som er i barnehagen nå.

For Rikke er det viktig å gi stor plass til barns medvirkning i aktivitetene.

– Det var fint å se at de holdt på med dette i så lang tid i etterkant og at de stadig fant på nye ting til leiken, sier hun.

– *Risikerte dere på noe tidspunkt at barna skulle glemme seg og faktisk få i seg noen av varene?*

– Nei, det var ingen fare. Dette var også på en avdeling for de store barna. Det nærmeste de kom, var å ta tunga bort på papirkulene for å «smake» litt på kjærligheten. Det var nok for dem.

Det var mer populært å jobbe i kiosken enn å spise der.

Rikke Støyl Nilsen
pedagogisk leder i
Rømmerverven barnehage
i Kragerø

Har du opplevd et gyllent øyeblikk? Kontakt: redaksjonen@utdanningsnytt.no

Skap et godt arbeidsmiljø på din arbeidsplass

Arbeidsmiljø handler om arbeidet og hvordan man organiserer, planlegger og gjennomfører oppgavene.

Sjekk ut Arbeidsmiljøportalen.no med gratis råd og verktøy for deg som jobber med undervisning.

arbeidsmiljøportalen.no

Arbeidstilsynet

PETROLEUMSTILSYNET

STAMI
STATENS
ARBEIDSMILJØINSTITUTT

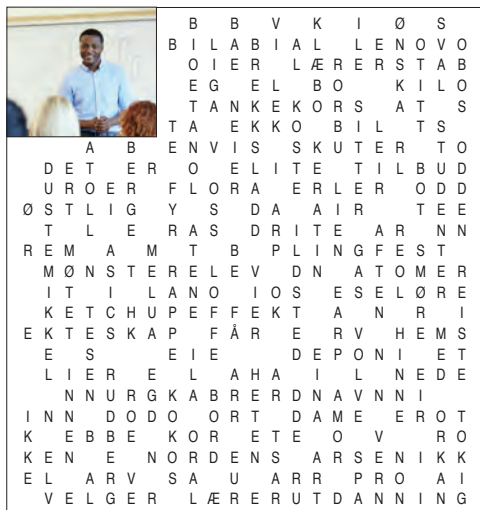
KRYSSORD

Løsningssetningen med navn og adresse sendes til: **kryssord@utdanningsnytt.no** innen tirsdag 1. november.
To vinnere får boksjekk og heder og ære i neste nummer.

[illegible]

LØSNINGER

Kryssord nr 11

VINNERNE: Kari Olsen, Holmestrand, og Elisabeth Berg, Rakkestad. Premien er hver sin boksjeck på kr. 500. Vi gratulerer!

Quiz

1. 20
2. Hun er Norges sentralbanksjef.
3. Haugesund
4. Islamabad
5. Lingon
6. Ullevål Hageby
7. Lillehammer
8. Ti hekker
9. 24. oktober
10. 1854
11. 17
12. Trubadurix
13. John Cleese
14. Hun er arbeids- og inkluderingsminister.
15. «Hvor hører du vel hjemme?

Kvar fredag publiserer me ein nettquiz på utdanningsnytt.no. Her finn du nye og tidlegare quizar: utdanningsnytt.no/tag/quiz

BLADENE VÅRE

Utdanningsforbundet gir ut medlemsblad og fire tidskrifter. Alle publikasjonene er redaksjonelt uavhengige og redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseetikk.

Neste utgave: 11. november

Som medlem i Utdanningsforbundet kan du få medlemsbladet Utdanning på papir eller digitalt. I tillegg kan du velge ett av disse tidsskriftene kostnadsfritt:

Første steg
er et tidsskrift for barnehagelærere. Fire utgaver pr år.

Bedre skole
fra førsteklasse til lærerutdanning. Fire utgaver pr år.

Yrke
har fokus på yrkesopplæring. Fire utgaver pr år.

Spesialpedagogikk
er et fag- og forskningstidsskrift. Medlemmer får medlemspris på abonnement.

Fem utgaver pr år.

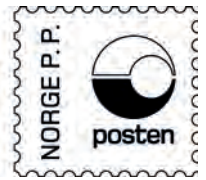
MIN SIDE

Administrer abonnementene dine på www.udf.no/min-side eller kontakt medlemsservice om du har spørsmål medlem@udf.no, tlf.: 24 14 20 00

Ikke medlem, men ønsker abonnement?
Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

UTDANNINGSFORBUNDET

Besøksadresse: Hausmanns gate 17, Oslo
Postadresse: Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo. Telefon: 24 14 20 00

SMART ØVING

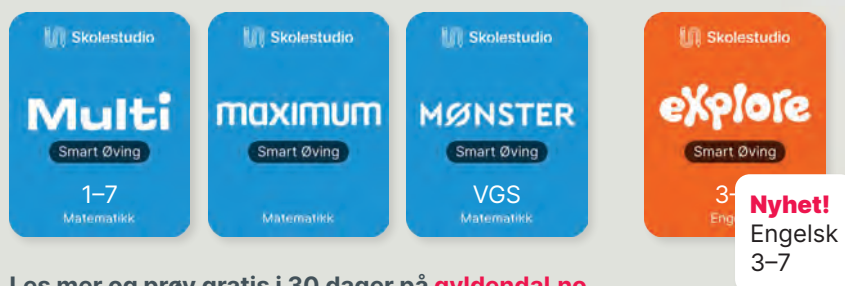
Matte-trening for de riktige musklene

La elevene trene på det de trenger! *Smart Øving* tilbyr en smartere form for elevtilplasset læring.

Mange andre adaptive læremidler på markedet krever at elevene gjør et sett med oppgaver, og basert på resultatene blir de sendt inn i en forhåndsdefinert læringssti. *Smart Øving* er smartere.

En elev som viser mestring av et lærestoff *underveis* i arbeidet, vil i *Smart Øving* få oppgaver fra stadig mer avanserte læringsmål, uten å bruke tid på det de allerede behersker. Hvis en elev strever, vil *Smart Øving* oppdage om eleven har hull i underliggende kompetanse og da gi oppgaver tilpasset dette, helt til de har det som manglet på plass. Hver elev jobber derfor alltid med oppgaver som gir best utvikling for nettopp dem - uten en lang kartlegging.

Du får *Smart Øving* i matematikk for hele 13 trinn:

Les mer og prøv gratis i 30 dager på gyldendal.no

Prøv gratis
i 30 dager!

